

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí



Diplomová práce

Frekvence zneužívání sociálních dávek v České republice

Bc. Volodymyr Kuryljak

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Volodymyr Kuryljak

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Frekvence zneužívání sociálních dávek v České republice

Název anglicky

The Frequency of Deception with Social Benefits in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce je na základě analýzy aktuálních trendů ve zneužívání sociálních dávek vyhodnotit, které jsou zneužíváním postiženy nejčastěji a v největší míře, a následně navrhnout možná opatření související s touto problematikou.

Metodika

Teoretický základ diplomové práce bude vyhotoven prostřednictvím kompilace poznatků z oblasti sociálního pojištění v České republice. Ty budou získány z dostupné odborné literatury, aktuálních právních předpisů, dat ze statistického úřadu, výkaznictví MPSV, ČSSZ a dalších relevantních zdrojů.

Prostřednictvím analýzy získaných dat bude proveden odhad frekvence a objemu zneužívání jednotlivých typů sociálních dávek. Na základě získaných poznatků budou vyhodnoceny a diskutovány specifické rysy zneužívání jednotlivých typů dávek. V závěru budou vytvořena doporučení pro možná zlepšení stávající situace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

sociální dávky, zneužívání dávek, sociální systém, sociální zabezpečení, sociální podpora, sociální pomoc

Doporučené zdroje informací

CHARVÁTALOVÁ, I. Právo sociálního zabezpečení v České, Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o. ISBN 978-80-7380-374-2.

JAHODA, R. Alchymie nepojistných sociálních dávek, Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-528-3.

KACZOR, P. Sociální politika a sociální system ČR, Praha : Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2015. ISBN 978-80-245-2096-4.

KAHOUN, V. Sociální zabezpečení, Praha : Triton, 2009. ISBN 978-80-738-7346-2.

KOLDINSKÁ, K. Social Security Law in the Czech Republic, Praha : Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9789403518756.

SIROVÁTKA, T. *Česká sociální politika na prahu 21. století : efektivnost, selhávání, legitimita*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2307-4.

STEPHEN, H. Social Security Law in the United Kingdom, Third edition, Praha : Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9789403511634.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, MBA, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 13. 10. 2020

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Frekvence zneužívání sociálních dávek v České republice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.03.2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Gabriele Kukulové, MBA, Ph.D. za její příkladné vedení a rady, které dopomohly k vypracování mé diplomové práce.

Frekvence zneužívání sociálních dávek v České republice

Abstrakt

Práce se zabývá frekvencí zneužívání dávek v sociálním systému České republiky. První část práce je věnována popisu všech čtyř částí sociálního systému a poté jednotlivých dávek každé části, včetně stručných podmínek jejich získání. Jsou definovány různé formy zneužití, dle schématu, a tedy, že nemusí být vždy chyba na straně žadatele. Zjištěná fakta jsou porovnávána s daty získanými ze zahraničí, a to jak z konkrétní země, tak i obecných dat o systémech sociálního zabezpečení. Detailnější pohled je věnován Velké Británii, která je považována jak za ráj sociálních dávek, tak za průkopníka v kontrole jejich zneužívání. Oslovením hlavních správců dávek v České republice s dotazy na kontrolu a evidenci zneužívání dávek, bylo zjištěno, že tento problém řeší jen velmi okrajově. A velice málokdy je řešen systematicky. To správy zdůvodňují především tím, že se jim nedostává personálních kapacit. Ze získaných dat, byly vypočteny odhady toho, jaké dávky se zneužívají nejvíce, v jakém množství lze očekávat jejich zneužití a to, kde se tyto dávky zneužívají nejvíce. K datům od správců bylo k stanovení takového odhadu získat další data od policie a od Ministerstva vnitra. Od policie výše škod způsobených zneužíváním dávek. Od ministerstva pak strukturu zneužívaných dávek (tedy počet případů projednávaných u soudu). Po zkombinování těchto informací bylo poté možné provést odhady. Z těchto odhadů byly poté provedeny doporučení ke zvýšení počtu odhalení těchto podvodů a ke snížení jejich počtu.

Klíčová slova: sociální dávky, zneužívání dávek, sociální systém, sociální zabezpečení, sociální podpora, sociální pomoc

The Frequency of Deception with Social Benefits in the Czech Republic

Abstract

The thesis deals with the frequency of fraud of benefits in the social system of the Czech Republic. The first part of the work is devoted to the description of all four parts of the social system and then the individual benefits of each part, including brief conditions for obtaining them. Different forms of frauds are defined, according to the scheme, and therefore there may be more types of them, so mistake is not always on the part of the applicant. The findings are compared with data obtained from abroad, both from a specific country and general data on social security systems. A more detailed look is given to Great Britain, which is considered both a paradise for social benefits and a pioneer in controlling their abuse. By contacting the main benefit administrators in the Czech Republic with questions on the control and registration of benefit frauds, it was found that it solves this problem only very marginally. And very rarely is it addressed systematically. The administrations justify this mainly by the fact that they do not have enough staff capacity. From the obtained data, estimates were calculated of which benefits are abused the most, in what amount their abuse can be expected and where these benefits are abused the most. In addition to the data from the administrators, further data from the police and the Ministry of the Interior were obtained to establish such an estimate. From the police the amount of damage caused by abuse of benefits. From the Ministry, then, the structure of abused benefits (ie the number of cases heard in court). After combining this information, it was then possible to make estimates. From these estimates, recommendations were then made to increase the number of detected frauds and to reduce them.

Keywords: social benefits, social fraud, social system, Social Security, social support, social assistance

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska.....	15
3.1 Sociální systém České republiky	15
3.1.1 Sociální pojištění.....	16
3.1.2 Sociální pomoc	17
3.1.3 Sociální podpora	17
3.1.4 Sociální služby.....	18
3.2 Dávky pro osoby se zdravotním postižením	18
3.3 Žádost o dávku v rámci systému sociálního zabezpečení	18
3.4 Typy zneužívání dávek	20
3.5 Dávky a jejich rozdělení podle poskytovatelé dávky.....	20
3.5.1 Důchodové dávky	22
3.5.1.1 Starobní důchod.....	22
3.5.1.2 Invalidní důchod.....	23
3.5.1.3 Pozůstalostní důchody	23
3.5.1.4 Sirotčí důchod.....	24
3.5.2 Nemocenské dávky	24
3.5.2.1 Peněžitá pomoc v mateřství.....	24
3.5.2.2 Otcovská.....	24
3.5.2.3 Vyrovňovací příspěvek v těhotenství	25
3.5.2.4 Nemocenská	25
3.5.2.5 Ošetřovné.....	25
3.5.2.6 Dlouhodobé ošetřovné.....	26
3.5.3 Dávky státní sociální podpory	26
3.5.3.1 Přídavek na dítě	26
3.5.3.2 Příspěvek na bydlení.....	27
3.5.3.3 Rodičovský příspěvek	27
3.5.3.4 Porodné.....	27
3.5.3.5 Pohřebné.....	28
3.5.4 Dávky pěstounské péče.....	28
3.5.4.1 Odměna pěstouna	28

3.5.4.2	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	29
3.5.4.3	Příspěvek při převzetí dítěte	29
3.5.4.4	Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	29
3.5.4.5	Příspěvek na ukončení pěstounské péče.....	30
3.5.5	Dávky pomoci v hmotné nouzi.....	30
3.5.5.1	Mimořádná okamžitá pomoc.....	31
3.5.5.2	Doplatek na bydlení.....	31
3.5.5.3	Příspěvek na živobytí	31
3.5.6	Sociální služby	31
3.5.6.1	Příspěvek na péči.....	31
3.5.7	Dávky pro osoby se zdravotním postižením.....	32
3.5.7.1	Příspěvek na mobilitu	32
3.5.7.2	Příspěvek na zvláštní pomůcku	32
3.5.7.3	Průkaz OZP	33
3.5.8	Podpora v nezaměstnanosti.....	33
3.6	Registry a sdílení informací napříč institucemi	34
3.6.1	Registr zaměstnanců a zaměstnavatelů.....	34
3.6.2	Sdílení údajů mezi orgány nemocenského pojištění.....	34
3.6.3	Sdílení údajů mezi orgány nemocenského pojištění a živnostenskými	34
3.6.4	Sdělování údajů ostatním subjektům	35
3.6.5	Sdělování údajů orgánům nemocenského pojištění ostatními subjekty ...	36
3.6.6	Poskytování údajů do zahraničí	37
3.7	Zneužívání dávek ve světě	38
3.8	Mediálně známé případy zneužití	42
3.8.1	Česká republika.....	42
3.8.2	Svět	43
4	Analytická část	44
4.1	Celkový objem jednotlivých dávek.....	45
4.2	Počet případů podezření na zneužití nemocenského pojištění	48
4.2.1	Kontrola a sankcionování nedodržení DPN.....	49
4.3	Počet případů podezření na zneužití důchodového pojištění	51
4.4	Kontroly plnění povinností zaměstnavatelů.....	52
4.5	Úspory na dávkách z provedených sociálních šetření.....	55
4.6	Případy řešené PČR.....	58
4.7	Složení rozsudků soudů případů sociálních dávek.....	64
5	Výsledky a diskuse	68
5.1	Zhodnocení výsledků	68

5.2 Doporučení na zlepšení	70
6 Závěr	72
7 Seznam zdrojů.....	74

Seznam obrázků

Obrázek 1 Definice zneužití dle Dr Christiana van Stolka	20
Obrázek 2 Nahlášení zneužívání dávky online	40
Obrázek 3 Maximální doba vyplácení dávek v nezaměstnanosti v roce 2015	41
Obrázek 4 Odpověď, obdržená od většiny poboček	48

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdělení dávek podle systému a poskytovatele.....	21
Tabulka 2 Odhad výše úspory na dávce nemocenského pojištění.....	51
Tabulka 3 Úspory na základě kontrol v tis. Kč.....	56
Tabulka 5 Zdroj skutkového podnětu dle organizace data: PČR.....	60
Tabulka 6 Zdroj skutkového podnětu dle kraje data: PČR	61
Tabulka 7 Hrubý odhad škod v tis. Kč dle krajů data: PČR.....	62
Tabulka 8 Hrubý odhad škod způsobených v jednotlivých krajích v Kč na obyvatele na rok.....	63
Tabulka 9 Počet podnětů na 100 tis. obyvatel dle kraje	63
Tabulka 4 Struktura rozsudků soudů ČR.....	65

Seznam grafů

Graf 1 Náklady na sociální dávky v rámci OECD za rok 2018 v procentech z HDP	38
Graf 2 Celkové přeplatky a nedoplatky jako procento výdajů na sociální politiku ve Spojeném království	39
Graf 3 Podíl veřejných transferů přijatých jednotlivci v produktivním věku ve skupinách s nízkými a vysokými příjmy v roce 2016	41
Graf 4 Struktura výdajů státního rozpočtu podle druhů 2019	45
Graf 5 Výdaje státu na sociální dávky v roce 2019 v mld. Kč	46
Graf 6 Rozdělení dávek důchodového pojištění	47
Graf 7 Ukazatelé dočasné pracovní neschopnosti	50
Graf 8 Počet kontrol zaměstnavatelů	53
Graf 9 Počet platebních výměrů a pokut	54
Graf 10 Stanovené dlužné pojistné, penále a pokuty v tis. Kč	54
Graf 11 Efektivnost provedených kontrol	55
Graf 12 Průměrná výše pokut	55
Graf 13 Úspory na základě provedených kontrol v tis. Kč.....	56
Graf 14 Celkový počet šetření	57
Graf 15 Celkový počet zamítnutých a odejmutých dávek	57
Graf 16 Roční úspora na jedno šetření.....	58
Graf 17 Počet zjištěných a objasněných případů	58
Graf 18 Potenciální škoda v tis. Kč	59
Graf 19 Odhad škody na 1 případ.....	59

Seznam použitých zkratk

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
PSSZ	Pražská správa sociálního zabezpečení
MSSZ	Městská správa sociálního zabezpečení (Brno)
ÚP	Úřad práce
PČR	Policie České republiky
DPN	Dočasná pracovní neschopnost
HK	Hospodářská kriminalita
OK	Občanská kriminalita
PPM	Peněžitá pomoc v mateřství
PV	Platební výměr
NSSČR	Nejvyšší správní soud České republiky
NSČR	Nejvyšší soud České republiky
ÚSČR	Ústavní soud České republiky
VaKSČR	Vrchní a Krajský soud České republiky
SdEU	Soudní dvůr EU
MS	Ministerstvo spravedlnosti

1 Úvod

Práce řeší problém, který je velice často zmiňován v mediích a diskutován mezi obyvatelstvem. Slib, že bude sníženo zneužívání sociálních dávek, je častým slibem politiků, před každými volbami. Jedná se totiž o problém, o které každý ví, že existuje, každý ho chce vyřešit, mnozí při jeho řešení pohoří a nikdo vlastně ani pořádně neví, jak je velký a jestli by se jeho vyřešením situace opravdu natolik zlepšila, že stojí za to se tím zabývat.

Množství druhů sociálních dávek, které Česká republika poskytuje, je opravdu rozmanité a některé samy o sobě zneužívání neumožňují, mezi takové patří například porodné. Je nemožné získat tuto dávku, bez realizace skutečného porodu. Ty budu ve své práci zmiňovat pouze okrajově, většinou v grafech kvůli kompletnosti dat. Práce je zaměřena hlavně na ty, které mají k největším únikům potenciál.

V praxi je však problém rozeznat skutečné zneužívání. Je totiž klidně možné, že poživatel dávky pouze špatně zákon pochopil, nebo udělal chybu při procesu získání dávky, např. ve formuláři. Samozřejmě jsou i varianty, kdy pochybí přímo správce dávky. I tomuto bude v práci věnováno několik odstavců, neboť je dnes díky moderním systémům možné tyto chyby velice jednoduše eliminovat již v počátcích, kde způsobí minimum škod.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je na základě analýzy aktuálních trendů ve zneužívání sociálních dávek vyhodnotit, které jsou zneužíváním postiženy nejčastěji a v největší míře, a následně navrhnout možná opatření související s touto problematikou.

2.2 Metodika

Jako první bude popsán Český sociální systém, jeho výhod a nevýhod. Popsání současných kroků, které instituce provádí k zamezení neoprávněnému čerpání dávek. Stručné popsání podmínek pro získání dávek. K tomu bude využita dostupná odborná literatura, zákony zabývající se problematikou a weby institucí, které dávky spravují.

Dalším krokem je získání informací ohledně zaznamenávání případů spojených s úniky na dávkách. Makroekonomické ukazatele budou čerpány především z údajů zveřejňovaných pověřenými orgány.

Ke zjištění prvotních informací, tedy to, kolik bylo vyplaceno na dávkách v porovnání s tím, jaká částka by mohla být potenciálně zneužita, nebo byla zneužita, bude zapotřebí celkové výdaje na dávku a počet vyplacených dávek. K tomu účelu poslouží hlavně data získaná z ČSÚ, MF a ČNB, kde jsou výdaje monitorované v časových řadách. Jako hlavní zdroj dat pro celkový objem dávek bude použito hlavně MF, které zveřejňuje publikaci ohledně rozpočtu ČR, kde jsou do určitého detailu transfery rozebrány. K detailnějšímu přehledu bude využito dat z ČSU a ČNB, kde jsou uvedeny i rozlišení na ty nejmenší dávky.

Poté bude pracováno s distributorem hlavních dávek, a to Českou správou sociálního zabezpečení. Budou kontaktovány všechny pobočky OSSZ a následně jim budou položeny dotazy týkající se zneužívání jednotlivých dávek za období 2015-2019. Cílem bude zjistit konkrétní podezření, kontaktovány budou zvláště nemocenské oddělení a zvláště důchodové oddělení. ČSSZ ve svých kontaktech neuvádí konkrétní emailové adresy na své zaměstnance,

a tak bude nutné vždy zasílat dotaz na podatelnu dané pobočky. Emaily budou posílány v co možná nejjednodušším formátu a s přímými kontaktními údaji tak, aby nebyly úředním firewallem označeny jako SPAM. V emailu bude informace, o jaká konkrétní data je žádáno a v jakém formátu. Pokud by podatelna podání emailem neakceptovala, existuje varianta, zaslat dotaz poštou nebo přes datovou schránku. Je však nutné vyčkat na potvrzení o doručení dotazu.

Makroekonomické údaje budou čerpány z webů, statistik a výročních zpráv ČSSZ a ÚP. ČSSZ si vede statistiku kontrol dodržování DPN. Ukazatel, který by byl nejzajímavější z pohledu zneužívání dávek, je „Počet případů DPN ukončené rozhodnutím ČSSZ“, neznamená to nutně, že bylo něco porušeno, nebo zneužito, ale případy zneužití sem jistě spadat budou. To bude společně s průměrnou výší dávky použito k vyčíslení potenciálních škod, které by byly způsobeny v případě, že by se ČSSZ kontrolní činnosti nevěnovala. Jako další zdroj informací poslouží výroční zprávy ČSSZ, tam je kromě jiného vyčísleno to, kolik bylo provedeno kontrol u zaměstnavatelů, kolik bylo doměřeno pojistného a jaké byly za to uděleny postihy.

Z tiskových zpráv úřadu práce budou použity především údaje o prováděných sociálních šetřeních. Ty vyloženě nevykazují částky zneužívání dávek, ale spíše celkovou chybovost v jejich vyplácení, tedy jak chyby způsobené žadateli, tak i úřední chyby. Tyto údaje ale sledují pouze u dávek v hmotné nouzi. Sbírají se ručně z jednotlivých regionů. Sběr započal v roce 2014 a daří se jej realizovat i dodnes především díky personálnímu posílení provedeném právě v roce 2014. Detailně jsou dále rozebrány: příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Tyto údaje tedy budou použity k vyčíslení zneužití těchto dávek.

PČR vykazuje případy zneužití dávek pod kódem 815 – podvody v sociálním zabezpečení a nemocenském pojištění dle §209. Tam dále zkoumají, zdali věc odloží, zdali se vůbec jedná o spáchání trestného činu, anebo zahájí úkony trestního řízení dle § 158/3. Bude kontaktováno tiskové oddělení s žádostí o podrobnější informace a rozbití kompletní částky uvedené v odhadu škody. Systém PČR rozlišuje, z jakého zdroje se k nim podnět dostane a k jakému patří regionu. Naneštěstí nedovede celkovou částku rozbit dle typu dávek.

Ke zjištění struktury zneužívaných dávek budou použity údaje z vydaných soudních rozsudků. Ty lze v anonymizované podobě najít na webu státního zastupitelstva. Ale ne všechny rozsudky se týkají zneužití, lze tam najít i rozsudky úředních chyb nebo problematických podkladů při žádost o dávku. Dále je pro případ nahlížení do detailu

rozhodnutí nutné přihlášení, které zpoplatněno. Z toho, co je k dispozici, lze odhadnout, kolik případů, již soud řešil ve spojení, s jakou dávkou, výjimku tvoří pouze nemocenská nebo ošetrovné, které systém vyhledávání neumí průkazně rozeznat.

Všechny tyto data budou použita k vytvoření výstupu za účelem získání přehledu o tom, jak moc jsou dávky zneužívány. Poté, budou navržena další možná opatření, která by mohla zneužívání dávek zmírnit, nebo zneužívání úplně zamezit.

3 Teoretická východiska

Sociální zabezpečení, nebo jak se již dnes používá termín sociální ochrana, má v České republice velké množství podob. K současné podobě vedla dlouhá cesta, protože za minulého režimu byly sice sociální jistoty vysoce nastaveny, ale těžce dosažitelné. Důvodem bylo mimo jiné i přímé napojení na státní rozpočet, což neumožňovalo pružně reagovat na vzniklé situace. Systém byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb. Tato práce je věnována především části sociálního zabezpečení, která se týká dávek. Ty v ČR slouží především k překonání nepříznivé sociální události nebo náročná období. Lze tam zařadit například nemoc, invaliditu, těhotenství, mateřství nebo smrt.

3.1 Sociální systém České republiky

Zabezpečení je uzákoněno, neboť se nelze spoléhat na lidskou odpovědnost u každého člověka. A je více než pravděpodobné, že člověk nebude počítat s tím, že by se mu mohla přihodit nějaká tíživá situace. Stejně je to i se solidaritou vůči ostatním lidem. Tedy není zaručeno, že Vám někdo pomůže v tíživé situaci i když je to například Váš příbuzný. Sociální zabezpečení je tedy jakousi pojistkou pro to, že člověk bude mít nějakou minimální odpovědnost vůči sobě a solidaritu vůči ostatním.

Celý systém pojištění spadá pod Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), to zajišťuje především kontrolní a řídicí činnost. Pod MPSV dále spadá Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ) a úřad práce (dále jen ÚP). ČSSZ a ÚP jsou již po celé republice a jejich okresní pobočky zajišťují obsluhu jednotlivých klientů. Z pohledu dávek je to rozdělené tak, že ČSSZ spravuje pojistné sociální dávky (vyplácené dle výše odvedeného pojistného) a úřad práce nepojistné sociální dávky (vyplácené ze státního rozpočtu). Dávky mohou být jednorázové nebo pravidelné, finanční nebo věcné nebo i ve formě sociálních služeb. (Kahoun, 2009)

ČSSZ byla založena v roce 1990 a nyní spravuje zhruba 8,5 milionů klientů, což vyžaduje velké nároky jak na personál, tak na výpočetní technologie, jejím účelem je především výplata důchodů a nemocenských dávek. Její činnosti lze tedy shrnout jako:

- výběr pojistného
- rozhodování o vzniku, trvání a zániku pojištění

- vzniku nároku, délce a ukončení výplaty dávek, nemocenského a důchodu
- výplata dávek, nemocenského a důchodů
- kontrola dodržování dočasné neschopnosti pojištěnce
- určuje pokuty a vybírá při zjištěných pochybeních
- pro posouzení invalidity provádí posouzení zdravotního stavu

ÚP realizuje především politiku zaměstnanosti. Jeho významnost se ale ukázala především po pádu minulého režimu, kdy se začala objevovat nezaměstnanost spojená s tržní ekonomikou. Dále pak po roce 2008, kdy přišla celosvětová hospodářská krize. Nyní je nezastupitelným orgánem, který umožňuje hned několik různých způsobů podpory v nezaměstnanosti. Tedy kromě klasických výplat dávek například i rekvalifikaci.

System sociálního zabezpečení je historicky rozdělený na 4 subsystémy:

Sociálního pojištění

Sociální pomoci

Sociální podpory

Sociálních služeb

3.1.1 Sociální pojištění

Nejdůležitější prvek českého sociálního pojištění, je jeho povinná účast pro všechny společnosti a obyvatele s příjmem, upravená zákonem č.589/1992 Sb. To umožňuje zajistit služby pro každého účastníka pojištění. Financováno je především z pojistného. Nevýhoda tohoto systému je v tom, že nelze pro všechny zajistit nejvyšší stupeň těchto výhod a že tyto výhody nemohou čerpat všichni účastníci najednou, neboť by to mohlo vést ke k jeho nadměrnému zatížení, ke ztrátovosti nebo dokonce kolapsu. Jsou v něm obsažené další subsystémy jako nemocenské poj., pojištění ve stáří atp.

Mezi znaky sociálního pojištění lze tedy uvést tyto znaky:

- je povinné
- jsou stanoveni jak plátcí pojistného, tak pojištění
- jsou stanoveny podmínky, doba a výše dávky
- je stanoveno financování

3.1.2 Sociální pomoc

Účelem tohoto subsystému, je pomoci osobám vyřešit tíživou situaci, kterou nedokážou řešit samy a zároveň nemají nárok na pomoc z ostatních sociálních pojištění nebo je nárok nedostatečný. Zaměřena je více na osoby v hmotné nouzi. Větší důraz je kladen na to, aby nejdříve pomohla rodina, a až poté se zapojoval stát.

Mezi znaky sociální podpory patří:

- povinný zákonem upravený redistributivní systém
- je stanovený okruh zaopatřených osob
- je stanoven způsob ověřování potřebnosti
- jsou stanovené podmínky vzniku, výše a trvání podpory
- uživatel dávky nepřispívá přímo do systému
- podpora je financována ze státního rozpočtu

Určitý čas, bylo čerpání těchto dávek podmíněno výkonem veřejné služby (tedy 20 hodin týdně bez nároku na odměnu). Ústavním soudem (dále jen ÚS) ale bylo rozhodnuto, že takto příznání dávky nelze podmiňovat, neboť vznikly dvě skupiny obyvatel, ti, jenž museli pro získání dávek odpracovat 20 hodin týdně a ti, pro které neměla obec žádné uplatnění. Šlo zde především o pokus alespoň částečně zamezit zneužívání dávek, tedy aby uživatelé dávek vykonávali alespoň nějakou práci. Dle ÚS se ale jednalo dokonce o úpravu v rozporu s mezinárodními dohodami. (Koldinská, 2018)

3.1.3 Sociální podpora

Jedná se o systém, který umožňuje v určitých případech (zákonně nebo smluvně upravených) čerpání dávek. Není tak nutné, aby uživatel dávky předtím nějak přispíval do systému. Tomu odpovídá zaměření dávek, které jsou zaměřeny především na pokrytí základních potřeb obyvatel (bydlení, strava, hygiena), týká se tedy především rodin a dětí. Zaveden byl zákonem č. 117/1995 Sb. v roce 1996. Výpočet podpor často vychází z existenčního a životního minima.

životní minimum – je minimální společensky uznaná hranice příjmů k zajištění výživy a ostatních základních potřeb

existenční minimum – je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Mezi znaky sociální podpory patří:

- povinný zákonem upravený redistributivní systém
- je stanovený okruh zaopatřených osob
- jsou stanovené podmínky vzniku, výše a trvání podpory
- poživatel dávky nepřispívá přímo do systému
- podpora je financována ze státního rozpočtu

3.1.4 Sociální služby

V tomto případě, se většinou nejedná o dávku, kterou by mohl někdo inkasovat přímo, je tedy o dost těžší zde provádět podvody. Hlavní myšlenkou sociálních služeb je to, aby stát hradil za občany takové služby, které by zachovaly schopnost plnohodnotně se postarat o sebe a o svou domácnost. Tyto služby mohou poskytovat i soukromé společnosti, podmínky pro to jsou stanoveny zákonem č. 108/2006 Sb. Tito poskytovatelé jsou samozřejmě podrobeny dohledu státu, a to jak již zpočátku za účelem získání licence, tak i v průběhu vykonávání této činnosti. V této práci se budu věnovat pouze části tohoto subsystému, a to příspěvku na péči, který je určen osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby.

3.2 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Tyto dávky jsou upraveny zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. Nárok na ně mají pouze osoby, které mají nějakou formu zdravotního postižení. Kromě dávek tento zákon upravuje i držení průkazu OZP, které ačkoliv nepřímo, tak také poskytuje určitá zvýhodnění. Nutno dodat, že zneužití těchto dávek je velice složité, neboť vyžaduje řadu potvrzení, aby byla osoba uznána zdravotně postiženou. Zajímavostí tohoto zvýhodnění je, že je poskytováno i občanům EU, které jsou kryty nařízením EP a Rady (ES) 492/2011.

3.3 Žádost o dávku v rámci systému sociálního zabezpečení

Velice důležitou roli z pohledu zneužívání dávek má v systému sociální pracovník místní pobočky ÚP nebo ČSSZ. Ti jsou v přímém kontaktu s žadateli o dávky a mnohdy se s nimi

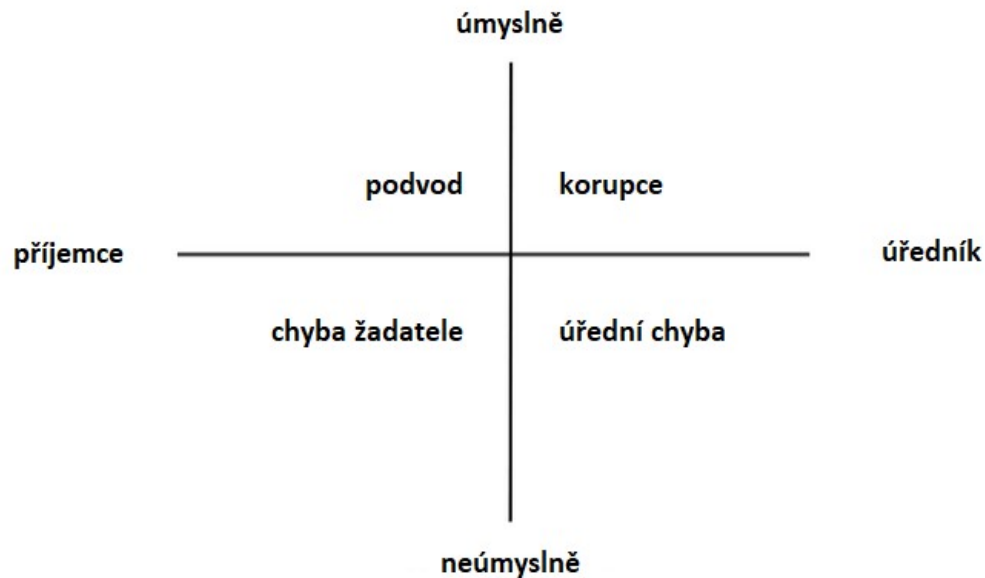
znají i osobně (obzvláště, pokud je žadatel pravidelný návštěvník. Často jsou to také osoby, které jako první pojmu podezření o tom, že je dávka zneužívána. V tomto případě záleží, jak přesně byla dávka zneužita, zda šlo pouze o formu chyby ve formuláři, či byla chyba vytvořena záměrně. Další postup závisí na tom, jaká nastala skutečnost, v prvním případě, může být rozhodnuto, že se dávka vyplatí, jakmile bude chyba z žádosti odstraněna. V druhém případě, je vyplacení pozastaveno, již vyplacená částka je požadována zpět a celá záležitost je dále postoupena policii ČR.

Žádost klienta pak podle typu prochází třemi body, sociálním šetřením, komunikací s lékařem a správním řízením. Sociální šetření, je prováděno především pomocí rozhovorů a pozorování s klientem. Kromě toho je i velice důležité prostředí, ve kterém se nachází. Při komunikaci s lékařem, je stěžejní předání a doplnění všech informací lékařem tak, aby byl schopen vypracovat, pokud možno nejpřesnější posudek. Správní řízení je především o kompletaci a vedení veškeré dokumentace. Toto vše je završeno přiznáním nebo odmítnutím dávky. Samozřejmě čím podrobnější je průběh žádosti, tím je menší pravděpodobnost, že bude dávka zneužita. V první řadě je pro některé jedince obtížné tak dlouho udržovat lež a pak také při delším řešení na úřadě může docházet k dalším ověření nárok na dávku. (Kaczor, 2015)

V posledních letech je cílem ČSSZ a ÚP žádosti, pokud možno co nejvíce zjednodušit, a co možná nejvíce lidem umožnit si o dávky zažádat. Toho se snaží dosáhnout hlavně tím, že přesunují maximum procesů do online prostoru. U klientů se s tímto setkali s pozitivními ohlasy a projevilo se to i na množství zpracovaných tiskopisů. To za 6 měsíců po jejich zavedení způsobilo nárůst elektronicky zaslaných tiskopisů o 1,8 milionů, což byl nárůst o 20 % oproti stejnému období minulého roku. S tím souvisí i to, že takové tiskopisy jsou mnohem lépe čitelnější a do budoucna je možné i jejich strojové zpracování. Zavedení této novinky, ale nijak neomezilo možnosti podat tiskopis klasickým způsobem, a to tedy v papírové podobě, je však třeba počítat s tím, že vyřízení těchto žádostí může trvat déle oproti elektronickému podání, ale samozřejmě bude vyřízeno ve stanovené lhůtě. (ČSSZ, 2015)

3.4 Typy zneužívání dávek

Každé neoprávněné čerpání dávky lze nazvat zneužitím, ale není tomu tak, protože existují i další akce, který mají stejný efekt. V zásadě záleží na tom, kým jsou způsobeny, tedy zdali byly způsobeny zaměstnancem úřadu anebo žadatelem o dávky. Dále pak záleží na tom, zdali byly způsobeny úmyslně, nebo neúmyslně. (Stolk, 2010)



Obrázek 1 Definice zneužití dle Dr Christiana van Stolka

Zdroj: Toolkit on tackling error, fraud and corruption in social protection programs, 2010

Tomuto schématu se přizpůsobují i některé systémy postihu zneužívání dávek. Například ve Švédsku jsou úředníci částečně odpovědní za přesnost údajů žadatelů. Když poté žadatel obdrží vyšší dávku, stát na sebe bere část viny v tom smyslu, že to nedokázal účinně zkontrolovat. Tyto činy jsou pak považovány za úřední chybu, a ne za pokus o podvod. Opakem Švédska může být například USA nebo Spojené Království, kde je naopak veškerá odpovědnost na žadateli. (OECD, 2020)

3.5 Dávky a jejich rozdělení podle poskytovatelé dávky

Zde je tabulka všech dávek sociálního zabezpečení s přehledem toho, kdo je vyplácí a z čeho jsou financovány, tedy v jaké platbě státu jsou zahrnuty. Nejzvláštnější na tom je to, že příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je vybírán ČSSZ, ale vyplácen je prostřednictvím rozpočtu ÚP.

Systém	Oblast zájmu	Zahrnuje	Poskytované dávky	Instituce
Sociální pojištění	Řeší situace, na které se lze připravit formou povinného pojištění.	Důchodové pojištění	Starobní důchody <ul style="list-style-type: none"> řádný předčasný 	ČSSZ služební orgány
			Invalidní důchody <ul style="list-style-type: none"> pro invaliditu I. stupně pro invaliditu II. stupně pro invaliditu I. stupně 	
			Pozůstalostní důchody <ul style="list-style-type: none"> Vdovský / vdovecký Siroťčí 	
		Nemocenské pojištění	Nemocenské	
			Ošetřovné	
			Dlouhodobé ošetřovné	
			Peněžitá pomoc v mateřství	
Otcovská poporodní péče				
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství				
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti		ČSSZ (pojistné) ÚP ČR (výplata podpory)		
Sociální podpora	Řeší sociální situace, které nejsou v systému sociálního pojištění.	Nezaměstnanost	Podpora v nezaměstnanosti	ÚP ČR
		Státní sociální podpora	Přídavek na dítě	
			Příspěvek na bydlení	
			Rodičovský příspěvek	
			Porodné	
			Pohřebné	
Sociální pomoc	Řeší obtížné sociální situace, které nelze vyřešit pomocí výše uvedených systémů, situace sociální nouze	Dávky pěstounské péče	Odměna pěstouna	ÚP ČR
			Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	
			Příspěvek při převzetí dítěte	
			Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	
			Příspěvek při ukončení pěstounské péče	
		Pomoc v hmotné nouzi	Příspěvek na živobytí	
			Doplatek na bydlení	
	Mimořádná okamžitá pomoc			
	Sociální služby	Příspěvek na péči		
	Řeší problémy spojené se zdravotním postižením	Dávky pro osoby se zdravotním postižením	Příspěvek na mobilitu	ÚP ČR
Příspěvek na zvláštní pomůcku				
Průkaz OZP				

Tabulka 1 Rozdělení dávek podle systému a poskytovatele zdroj: ČSSZ, ÚP

Možné zneužívání dávek zasahuje jak do pojistných, tak i do nepojistných systémů sociálního zabezpečení. Nejčastěji je však uváděno, že jde o nepojistné sociální dávky jako jsou příspěvky na živobytí, doplatky na bydlení nebo dávky mimořádné okamžité pomoci.

3.5.1 Důchodové dávky

Jedná z mála dávek, kterou jistě někdy bude čerpat každá fyzická osoba, tedy především starobní důchod. Jedná se o největší výdaj z vyplácených dávek. Vzhledem k podmínkám důchodu je ale pravděpodobnost podvodů s těmito dávkami malá nikoliv však nulová. Účast v důchodovém systému lze rozdělit na povinnou a dobrovolnou, přičemž je možný i souběh obou. V případě souběhů více důchodu, je ten vyšší vždy vyplácen v plné výši a ten nižší je vyplácen v padesátiprocentní výši. Souběžně je ale možné čerpat pouze důchod přímý a odvozený, nikoliv dva přímé. Výjimku zde tvoří sirotčí důchod, kdy je možné získat dvakrát v plné výši.

3.5.1.1 Starobní důchod

Jedná se o nejčtenější důchod v rozpočtu. Jeho cílem je zabezpečit občany ve stáří. Poskytuje se pouze z důchodového pojištění. Jedná se o přímý důchod, tedy důchod, který se odvíjí od skutečnosti. Důchod je dvousložkový, přičemž první složka je jednotná pro všechny stejně, jedná se o 9 % z průměrné mzdy. Druhá složka je procentní výměra důchodu a ta je stanovena procentní sazbou výpočtového základu oprávněného u přímých důchodů. Výše procentní výměry je závislá na délce doby pojištění a na výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu.

Je možné tento důchod získat i předčasně, v tomto případě je ale žadatel penalizován snížením procentní výměry důchodu. Kromě toho, je ke vstupu do předčasného důchodu třeba splnit potřebnou dobu pojištění. Pokud využije pojištěnec předčasný důchod, již nebude možné požádat o řádný starobní důchod při dosažení požadovaného věku.

K podvodům zde může docházet v případě, že je důchod zasílán na bankovní účet české banky, odkud jej může vybrat kdokoliv, kdo má k dispozici debetní kartu k účtu a zároveň žije příjemce důchodu v zahraničí, tedy např. vybírá si důchod z bankomatu. V případě, že ČR s tímto státem nesdílí dostatek informací, neobdrží ani informaci o tom, že již příjemce důchodu již není naživu. Držitel karty (tedy po smrti vlastníka téměř kdokoliv) tak může i nadále důchod čerpat, neboť ČSSZ jej bude považovat za stále živého a žijícího v ČR. V případě, že dochází k výplatě důchodu přímo na účet vedený v jiném státě, vyžaduje ČSSZ úředně ověřené potvrzení o žití.

3.5.1.2 Invalidní důchod

Je určen pro občany, jenž přišli nebo se snížila jejich způsobilost pracovat kvůli svému zdravotnímu stavu. Jedná se o další přímý důchod. Důchod zaniká s dosažením 65 let, kdy jej nahradí důchod starobní ve stejné výši.

Výrazné změny se odehrály v roce 2010, kdy byly dva invalidní důchody nahrazeny jedním, rozděleným na tři stupně, dle stupně invalidity. Mezi podmínky získání důchodu patří jak určitý stupeň invalidity, tak i dosažení doby pojistného. Doba pojistného je ignorována v případě, že dojde k invaliditě následkem pracovního úrazu.

Invalidita je posuzována OSSZ prostřednictvím posudkové služby. Ta musí vycházet z lékařských zpráv. Poté je určen jeden ze tří stupňů invalidity dle poklesu pracovní schopnosti. V případě, že dojde k invaliditě ještě před dosažením 18 let, je minimální doba pojištění ignorována.

I když se může zdát, že zde nelze s výplatou důchodu pochybit, opakem je pravdou a najdou se jedinci, kteří svou invaliditu pouze předstírají a ať už díky svým hereckým schopnostem nebo spoluprací s lékařem získají posudek o invaliditě, přestože jejich schopnost pracovat natolik ovlivněna nebyla.

3.5.1.3 Pozůstalostní důchody

Důchod je určen vdovci nebo vdově po úmrtí partnera, v případě, že ke dni úmrtí mezi nimi existovalo manželské pouto. Zde se jedná o odvozené důchody, kdy jsou odvozené od částky, jenž pojištěnec pobíral před smrtí. Rovněž se jedná o dvou složkové důchody s tím, že je výše procentní výměry stanovena procentní sazbou z procentní výměry důchodu. Výše procentní výměry je stejně jako u předchozích důchodů závislá na délce doby pojištění a na výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu.

Důchod se pobírá po dobu jednoho roku od úmrtí partnera. V zákonem stanovených případech je možné jej pobírat i déle v případě, že přeživší pečuje o nezaopatřené dítě, pečuje o dítě závislé na péči, pečuje o svého rodiče (nebo rodiče zemřelého) nebo má třetí stupeň invalidity. Nárok na tento důchod zaniká, pokud pozůstalý vstoupí do nového manželství.

Poslední věta je právě nejčastějším důvodem vzniku neoprávněného čerpání důchodu, tedy v průběhu čerpání vdovského, vdoveckého důchodu dojde k uzavření nového manželství. Tuto skutečnost ovšem již neoznámí ČSSZ a tedy jedná se o zneužití dávky.

3.5.1.4 Sirotčí důchod

Je poskytován nezaopatřeném dítěti, kterému zemřel rodič nebo jiná osoba o dítě zákonně pečující, vyjma pěstounů. Při úmrtí obou rodičů poté dochází k nároku na dva sirotčí důchody. Nárok zaniká v případě, že si sirotka někdo osvojí nebo po dosažení 26 let.

K podvodů zde dochází ze strany rodiček a to tak, že v případě narození dítěte uvedou do rodného listu osobu, jenž v dohledné době zemře (většinou vzdáleného příbuzného). Po smrti poté vznikne dítěti nárok na dávku.

3.5.2 Nemocenské dávky

3.5.2.1 Peněžitá pomoc v mateřství

Dávka, která nabízí prostor pro zneužití systému, i když k její získání jsou zapotřebí hned dvě podmínky. První je, že žadatel musí být zaměstnaný (odvádět soc. pojistné) a druhá, že takto pojištěn musí být alespoň 270 dní před získáním dávky. Například v případě, že se ještě jako těhotná nechá zaměstnat za nestandardních platových podmínek tak, aby získala větší příspěvek během mateřské, daných 270 dní totiž může být splněnou více nežli jednoho zaměstnavatele. I když se zdá, že je tato částka určena pouze pro ženy, získat jí může i otec, avšak až po uplynutí 6 týdnů po porodu, do té doby ji může pobírat pouze matka. K tomu, aby tuto dávku získal otec, je třeba mít s matkou uzavřenou písemnou smlouvu o to, že se bude o dítě starat. Částka je vyplácena po dobu šesti měsíců. Zjistí-li OSSZ možný přečin, předává veškeré doposud známé informace PČR, která dále případ prověří a určí další vývoj.

3.5.2.2 Otcovská

Dávka je upravena zákonem č. 187/2006 Sb. a nyní se začíná prosazovat. Jako jedinou podmínkou jako u každé dávky je účast na pojištění, zde stačí být účastníkem pojištění v případě, kdy na dávku vzniká nárok. Zneužití dávky může být vzhledem k délce její trvání značně problematické, protože se vyplácí pouze 1 týden (res. 7 kalendářních dnů)

3.5.2.3 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství

Jak z názvu vyplývá dávka se poskytuje výhradně ženám, které byly v důsledku těhotenství (do 9. měsíce těhotenství nebo i po porodu v případě, že kojí) dočasně převedeny na jinou práci, za kterou jim zaměstnavatel vyplácí menší odměnu. Podmínka nebude splněna, pokud dojde k přesunu z vlastní vůle (např. si sníží úvazek). Pro získání dávky je nutné být účastníkem sociálního pojištění. Tato dávka je upravena zákonem č. 187/2006 Sb.

3.5.2.4 Nemocenská

Dávka, kterou je možné čerpat v případě úrazu či nemoci. Zajišťuje to, aby pojištěnec, který, přijde následkem úrazu či nemoci, nepřišel o příjem a neskončil tak na případně další dávce. Podmínkou pro získání dávky, je opět účast na nemocenském pojištění. Podvod v této dávce je možný v případě, že je například zaměstnanec přihlášen k nemocenskému pojištění zpětně, neboť pochybení nenahlášení nezpůsobuje neplatnost pojištění. Samozřejmě nejčastější je „podvod“, kdy zaměstnanec, ačkoliv je na neschopence a měl by dodržovat léčebný režim, vykonává jinou činnost. Vzhledem k četnosti podvodů, je toto dodržování často kontrolováno. Nebývá výjimkou ani to, že jsou do podvodu s touto dávkou zapojeni všichni aktéři, tedy zaměstnavatel, lékař i zaměstnanec. Nejčastěji je to ale dílo samotného zaměstnance. Tam je případ řešen u soudu pouze pokud způsobí významné škody. Existoval zde pokus o to, neproplácet několik prvních dnů nemocenské, aby zanikla potřeba i takto malé případy kontrolovat, to však bylo v roce 2019 zrušeno. (Tiskové oddělení MPSV, 2019)

3.5.2.5 Ošetřovné

Oproti nemocenské dávce, je dávka určena pro pojištěnce, který pečuje o jinou osobu v domácnosti. Získání dávky je podmíněno účastí na pojištění. O dávku je možné žádat i v případě, že se nejedná o příbuzného, musí být pouze prokázáno, že žijí ve stejné domácnosti. Zneužívání je možné především ze strany zaměstnavatelů, kdy zaměstnance pošlou domů na ošetřovné, ale zároveň jej nutí pracovat z domova, tedy na homeoffice. Zaměstnavateli tak klesnou náklady na zaměstnance o 80 % a zaměstnanec to na své mzdě až tolik nepocítí. Samozřejmě to odporuje smyslu ošetřovného, kdy je určeno především na to, aby se rodič postaral o dítě. Zaměstnavatelé zaměstnance do takové činnosti nutit nemohou ale realita je taková, že zaměstnanec na toto radši přistoupí, než aby mu hrozil z práce vyhozov.

3.5.2.6 Dlouhodobé ošetřovné

Jedná se o upravenou dávku ošetřovného, kdy zdravotní stav opečovávaného je natolik závažný, že vyžaduje celodenní péči. Takovou osobou může být téměř každý, zákonem je upraveno, že musí mít stejné místo trvalého bydliště, jako opečovávaná osoba. Kromě podmínek shodných s předchozími dávkami, je další podmínkou hospitalizace ošetřované osoby po dobu 7 dní. Dále je pak samozřejmě nutný souhlas ošetřované osoby

3.5.3 Dávky státní sociální podpory

Jedná se celkem o 5 dávek, které jsou rozdělené na testované (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné) a netestované (rodičovský příspěvek, pohřebné). Jak název napovídá u testovaných je zjišťován příjem rodiny (nikoliv majetek). Základním kamenem určení dávek je často životní minimum.

Pro účely těchto dávek se rodinou rozumí soužití osob se zaopatřenými dětmi ve společné domácnosti (u příspěvku na bydlení se do dávky započítávají i osoby s trvalým pobytem na adrese).

V případě, že žadatel o dávku nedoloží potřebné dokumenty, může mu ÚP uložit pokutu. Pro žadatele je do výše 10 000 Kč. Pro fyzickou nebo právnickou osobu jenž se neúčastní žádosti o dávku je to až do výše 250 000 Kč v případě, že nedoložila požadované podklady pro vyhodnocení nároku na dávku.

3.5.3.1 Přídavek na dítě

Je nepřímo určen dítěti, které žije v rodině (společné domácnosti) s nižším příjmem, tedy je nezaopatřené. V případě, že je dítě již zletilé, je vyplácen přímo jemu, jinak je vyplácen zákonným zástupcům, tedy osobě, která dítě zaopatřuje. Je nezbytné dokázat, že se dítě nachází v dané domácnosti, dále je nutné prokázat, že čistý příjem rodiny v uplynulém roce nepřesáhl 2,7násobek životního minima. Přídavek je rozdělen na 3 výše dle věku dítěte a může být navýšen v případě, že jeden z rodičů pracuje a dosahuje příjmu životního minima. Zde může být poměrně velký prostor pro zneužití, neboť stačí účelově snížit příjmy, tedy pracovat načerno, či všechny příjmy nepřiznat. Na druhou stranu však může vzniknout i situace, kdy příjem rodiny přesáhne násobek pouze o drobné a o příspěvek přijdou.

3.5.3.2 Příspěvek na bydlení

Je vyplácen rodinám, které mají nižší příjem a mají proto problém hradit bydlení aj. Podmínky pro nárok na tuto dávku jsou kvůli častému zneužívání složitější. První podmínkou je, že právo požádat o příspěvek má pouze nájemce nebo vlastník a zároveň musí být v obydlí hlášen trvalý pobyt. Druhá je, že musí náklady na bydlení být větší nežli 30 procent příjmů (v Praze 35 procent) rodiny. Jako poslední podmínka je, že součin rozhodného příjmu v rodině 0,3 (0,35) nepřevyšuje normativní náklady na bydlení (průměrné celkové náklady celé rodiny na bydlení vč. služeb).

Další komplikace pro žadatele je dána četností dokládání podkladů pro nárok na dávku, ty se dodávají za každé uplynulé čtvrtletí. Dle podkladů je tato dávka přepočítávána. Toto právě nahrává pochybným pronajímatelům, kteří tak zneužívají situace nájemců a za příslib bydlení za nízkou cenu účelově zvedají nájemné a inkasují vyšší částky přímo od státu, aniž by riskovali, že nájem nedostanou. Tedy s touto dávkou podvádějí spíše poskytovatelé bydlení nežli samotní nájemci. Často pronajímatelé takovéto nájemce vyhledávají a ubytovávají v nevyhovujících podmínkách, kde by jiné nájemce nesehnali, a přitom využívají i toho, že by takové nájemce ubytoval jen málokdo.

3.5.3.3 Rodičovský příspěvek

Je určený pro rodiče (otce nebo matku), dětí na dobu, kdy nemůže vykonávat výdělečnou činnost, tj. do 4 let věku dítěte. Vyplácí se každý měsíc do částky 220 000 Kč, kdy si žadatel sám určí jako částku bude každý měsíc dostávat, příspěvek je tedy možné vyčerpat dříve, nežli dítě dovrší 4 let, tuto částku je možné měnit každé tři měsíce. Jedinou podmínkou je o dítě se starat celodenně. Kromě toho je možné se v této péči střídat, k tomu je však nutná návštěva úřadu práce a podání žádosti. Zde se nabízí poměrně velký prostor pro možné zneužití, neboť příjem rodičů během čerpání příspěvku není sledován. Je tak možné zatajit příjem nebo neoznámít nástup do práce a příspěvek bude nadále vyplácen.

3.5.3.4 Porodné

Dávka upravena zákonem č. 117/1995 Sb., u které je přiznání podmíněno výší příjmu žadatele (2,7násobek ŽM). Mezi podmínky dále patří bydlení ve stejné domácnosti. Poskytováno je na první a druhé dítě. Ačkoliv dávka vyvozuje, že může být vyplacena pouze jednou, ve skutečnosti ji lze vyplatit dvakrát, a to v případě, pokud je dítě po narození dáno k adopci. Poté

náleží porodné i novým rodičům (matce) dítěte. Teoreticky je tak možné získat dva příspěvky na jedno dítě (myšleno porodné). Je nutné zmínit, že i adoptivní rodiče musí splňovat podmínku nižšího příjmu.

3.5.3.5 Pohřebné

Jednorázová dávka, určena na pokrytí nákladu s pohřbem (je uvedena na daňovém dokladu). Další podmínkou je, že je tato dávka určena pouze na pohřeb nezaopatřeného dítěte nebo rodiče nezaopatřeného dítěte. Kromě toho musí mít zesnulý trvalý pobyt v ČR. U této dávky je téměř vyloučen podvod. Získat pohřebné je možné pouze pokud bude skutečný rodič (tedy otec) utajen a namísto něj nebude do rodného listu napsán nikdo nebo někdo jiný, kdo již také zesnul. Poté je možné, aby takové „nezaopatřené dítě“ ve skutečnosti žilo se svým otcem o kterém ale úřady nevědí, a tedy nárok na pohřebné by vznikl.

3.5.4 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je definována jako péče poskytovaná osobou v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči a osobou pečující. Většina dávek je navázaná na udělení pěstounské péče, pokud to bude splněno, je možné čerpat téměř všechny dávky.

3.5.4.1 Odměna pěstouna

Nárok má osoba pečující nebo osoba v evidenci. Přetrvává i po dosažení plnoletosti dítěte, pokud má nárok na úhradu potřeb dítěte. V případě, že jsou pěstouni dva, náleží odměna pouze jednomu z nich. Výše odměny je dána počtem dětí v péči. Za jedno dítě v péči náleží odměna 8000 Kč za každé další se odměna zvyšuje o 4000 Kč. V případě, že je některé s dětí ve vyšším stupni závislosti na jiné fyzické osobě, je základ navýšen. V případě, že o dítě pečuje prarodič (příbuzný) náleží odměna pouze v případě hodného zvláštního zřetele, teda berou se v potaz majetkové poměry příbuzných a zdravotní stav dítěte. Dávka je považována za příjem ze závislé činnosti.

Zde jsou známy podvody, kdy je dítě převedeno do pěstounské péče k příbuzným nebo kamarádům skutečných rodičů, kterým poté vznikne nárok na odměnu. Rodiče se ale i poté zdržují v blízkosti, někdy i společně bydlí s dětmi na stejné adrese (nikoliv hlášené).

V některých případech se jako pěstoun přihlásí druhý (otec) skutečný rodič, který nebyl uveden v rodném listu a rovněž dávku čerpá. Tedy na oko úřadům se tváří jako cizí člověk, o dítě pečuje a získává tak dávky.

Zaznamenán byl i případ, kdy bylo dítě odvezené do zahraničí a dávka tak putovala tam, avšak již bez větších kontrol, domácnosti. Samozřejmě poté pěstoun žádal i dávku ze zahraničí pobíral tak obě.

3.5.4.2 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok vzniká u nezletilého nezaopatřeného dítěte v pěstounské péči a přetrvává i po dosažení zletilosti až do 26. roku. Dítě musí žít společně s pěstounem a uhrazuje náklady společně s osobu, která o něj do zletilosti pečovala.

Výše příspěvku u dítěte, které nevykazuje žádný stupeň závislosti nedosahuje nijak závratných částek, což bude zřejmě i důvod, proč nejsou známy žádné zneužití této dávky.

3.5.4.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázový příspěvek pro pečující osobu, který závisí věku dítěte, ve kterém je převzato do péče.

Zneužití je možné pouze pokud je novým pěstounem neuvedený otec nebo příbuzní dítěte. Vzhledem k výši dávky a její jedno rázovosti, je málo pravděpodobné, že by docházelo k jejímu zneužívání ve velké míře.

3.5.4.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Příspěvek určený pro pečující osoby, kteří mají v péči alespoň 3 děti (zletilé nebo nezletilé). Výše příspěvku je sedmdesát procent pořizovací ceny vozidla, nebo prokázaných výdajů na opravu vozidla již dříve vlastněného, maximálně však do výše 100 000 Kč. Poslední podmínkou je, že vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti.

Zneužití je opět možné, pokud je pěstounem otec dítěte nezapsaný v rodném listě. Zneužití však nejsou zdokumentovány.

3.5.4.5 Příspěvek na ukončení pěstounské péče

Nárok vzniká osobě, jenž byla pěstounem v době, kdy nezaopatřené dítě nabylo zletilosti a zároveň ke dni kdy došlo k zániku nároku na úhradu potřeb dítěte. Jedná se o jednorázový příspěvek, který činí 25 000 Kč

Zneužití je možné pouze pokud docházelo k cílenému zneužívání dávek po celou dobu pěstounské péče např. otcem dítěte neuvedeném v rodném listu.

3.5.5 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Za hmotnou nouzi je považována taková situace, kdy příjem osoby neb společně posuzovaných osob po odečtení nákladů na bydlení, nedosahuje částky živobytí. Dále tento příjem nemohou ze závažných vlastním příčiněním zvyšovat. Dávky mohou směřovat např. na úhradu základních správních poplatků, nebo vybavení domácnosti základními spotřebiči. Za takové situace jsou považovány i mimořádná živelné pohromy.

V tomto případě ale zákon myslí i na to, kdy se o hmotnou nouzi nejedná, tím jsou následující situace:

- osoby/a nejsou v pracovněprávní vztahu a ani nevykonávají samostatnou výdělečnou činnost a nejsou vedeny v evidenci ÚP (výjimkou jsou osoby starší 68 let)
- osoby jsou vedeny v evidenci ÚP, ale bezdůvodně odmítají krátkodobé zaměstnání minimálně po dobu 3 měsíců
- osoby prokazatelně neprojevují snahu zvýšit si příjem
- jsou OSVČ, ale jejich příjem po odečtení nákladu na bydlení nedosahují částky živobytí
- nastoupili do výkonu trestu odnětí svobody nebo byly vzaty do vazby a tato skutečnost trvá celý měsíc
- jsou osobami, kterým nevznikl nárok na dávku, protože si přivodily úraz vlastním příčiněním

Vzhledem k těsné návaznosti dávky na příjem, je zde nejčastějším prohřeškem zatajování skutečných příjmů, tak, aby na dávky nárok vznikl.

3.5.5.1 Mimořádná okamžitá pomoc

Dávka, která může být jak jednorázová, tak i opakující se. Zároveň může být i ve věcné formě. Její výše může činit až desetinásobek (patnáctinásobek v případě živelné pohromy) životního minima za kalendářní rok. Je určena především na základní věci denní potřeby, kdy se může jednat např. o pračku do domácnosti, nábytek, finanční kompenzace do výše životního minima nebo nákladů souvisejících se vzděláním, resp. zájmovou činností nezaopatřeného dítěte.

Velká obecnost dávky, umožňuje její využití téměř na cokoliv, pokud je splněna podmínka nízkého příjmu. K podvodům dochází především, kvůli zatajování příjmů načerno.

3.5.5.2 Doplatek na bydlení

Dávka určena pro vlastníka nebo nájemce bytu. Podmínky jsou opět úzce spjaty s dosažením (nebo spíše nedosažením) částky na živobytí, kdy jsou posuzovány příjmy, zvýšené o vyplacený příspěvek na živobytí, který je víceméně i podmínkou pro získání této dávky. Dávka je opakující se avšak maximální doba pobírání této dávky činí 87 kalendářních měsíců (vyjma osob starších 70ti let). Lze jej použít i bez souhlasu nájemce tak, že je částka vyplácena přímo poskytovateli služeb.

Podvod je možný v případě, že si žadatel úmyslně snižuje příjmy a navyšuje náklady na bydlení.

3.5.5.3 Příspěvek na živobytí

Příspěvek pro osoby nacházející se v tzv. hmotné nouzi, tj. součet příjmu osoby a osob žijících v domácnosti nedosahuje částky živobytí. A tento příjem si nemůže ze závažných důvodů zvýšit vlastním úsilím. Jedná se o opakující se příspěvek, který je možné poskytnout i věcnou formou v případě, že by se očekávalo, že nebude využit správně, kromě toho je v tomto případě možné částku poskytovat týdně nebo i denně. V případě, že žádá o dávku více osob společně posuzovaných, náleží dávka jenom jedné z nich. Částka je rozdíl mezi příjmem posuzovaných osob/osoby a částkou živobytí.

3.5.6 Sociální služby

3.5.6.1 Příspěvek na péči

Dávka upravena zákonem č. 108/2006 Sb., jejím účelem je uhradit žadateli sociální službu nebo péči, kterou potřebuje a kvůli nedostatku příjmu si ji nemůže dovolit. Dávku mohou

čerpat jak občané ČR, tak i občasně členského státu EU, kteří mají v ČR trvalé bydliště déle než 3 měsíce nebo osoby, kterým byl udělen na území ČR azyl. Hlavní podmínkou samozřejmě zůstává to, že poživatel dávky musí být v zdraví nepřiznivém zdravotním stavu po dobu delší jednoho roku a tento stav musí omezovat schopnosti zvládnání základních životních potřeb natolik, že je třeba asistence další osoby. Vždy se hodnotí každý případ individuálně a je stanoven stupeň závislosti, od kterého je dále odvozena výše příspěvku.

Ohledně zneužití je známo několik příkladů zneužití, tedy, že dávka není použita na úhradu péče, ale například pro osobní potřebu žadatele, tedy závislost bude pouze předstírat. Dále se pak vyskytl případ, kdy byl příspěvek pobírán i přes to, že osoba s nárokem na péči již byla nějakou dobu po smrti. Dávku využíval pro svou potřebu partner zemřelé.

3.5.7 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

K podpoře začleňování osob se zdravotním postižením a zmírnění důsledků postižení, se stát rozhodl těmto osobám poskytovat peněžní dávky a zvýhodnění. Upraveny jsou zákonem č. 329/2011 Sb. Dávky jsou primárně určeny, pro osoby s vážným zdravotním postižením. Dávky jsou jednorázové i opakující se, kromě dávky je k pro postižené určen ještě průkaz, který jim umožňuje další výhody.

Teoreticky je možné tyto dávky čerpat neoprávněně pouze v případě, že bude pojištěnec postižení předstírat tak dokonale (tedy především mentální retardaci), že na to nikdo nepřijde po celou dobu pobírání dávek. V minulosti bylo zaznamenáno několik takových případů.

3.5.7.1 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek je určen pro postižené, kteří neovládají základní orientaci, opakovaně se dopravují a nejsou jí poskytovány pobytové služby v domově pro osoby se zdravotním postižením (zde může být udělena výjimka). Jedná se o opakující se dávku, která činí 400 Kč měsíčně. To, že se žadatel opakovaně dopravuje dokládá čestným prohlášením.

3.5.7.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Opakující se dávka, určena pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí. Takováto pomůcka může mít mnoho podob, od obyčejných schůdků, nebo schodišťové plošiny, přes vozidla až k vodícímu psovi. K získání je nutné splnit poměrně velké množství podmínek, a kromě toho musí pomůcka splňovat podmínku nejmenší ekonomické náročnosti. Vzhledem ke složitosti získání dávky a vůbec prvotní podmínky viz odst. 3.8.7 je zneužití této dávky velice nepravděpodobné.

3.5.7.3 Průkaz OZP

Průkaz, který je víceméně nepřímou dávkou, neboť umožňuje využívat výrazně výhodnějších podmínek pro život, které mají kompenzovat postižení. Průkaz je rozdělen na další podtypy, dle závažnosti postižení.

Podvod s čerpáním neoprávněných výhod je opět možný, pokud by žadatel předstíral postižení.

3.5.8 Podpora v nezaměstnanosti

Název navozuje pocit toho, že je dávka určena pro všechny nezaměstnané. Lepší označení pro tuto dávku by bylo spíše „Podpora během hledání zaměstnání“, neboť je určena pouze lidem, kteří zaměstnání hledají. Přiznána je za určitých podmínek, mezi něž patří:

- alespoň nějaké zaměstnání v posledních dvou letech, popř. jinou výdělečnou činnost (do té není započítáno krátkodobé zaměstnání)
- o dávku požádal
- není příjemcem starobního důchodu v době žádosti o dávku

Přičemž za „zaměstnání“ je považována i doba kdy docházelo k přípravě postižené osoby k práci, pobírání invalidního důchodu, péči o dítě do 4 let, péči o závislou osobu nebo výkonu dobrovolnické služby.

I zde zákon upravuje důvody, které naopak získání dávky zabraňuje, jedná se o:

- osoby, kterým byl v posledních 6 měsících ukončen pracovní poměr z hrubých důvodů
- osoby, kterým byl v posledních 6 měsících ukončen pracovní poměr kvůli porušení povinnosti zaměstnance
- osoby, kterým vznikl nárok na vyšší výsluhový příspěvek, nežli je výše podpory
- osoby, jenž vykonává činnost, při které měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy (DPP nebo DPČ)

Často využívaná dávka, která je i poměrně často zneužívaná, např. účelově sjednaná pracovní smlouva, kterou následuje výpověď, kdy zaměstnanec začne čerpat dávku, ale zároveň nadále pracuje u zaměstnavatele načerno. Jakmile dávku vyčerpá, nechá se opět zaměstnat, na dobu potřebnou pro znovuzískání dávky.

Dále je známé zneužití dávky s dalšími příjmy, tedy převážně prací načerno, nebo na DPČ, jen aby byl uchazeč ponechán v evidenci ÚP a měl tak nárok na dávku.

3.6 Registry a sdílení informací napříč institucemi

Správní orgány pojištění mohou ke své činnosti čerpat řadu informací. Jako úplný základ jim slouží údaje dodané ze systému evidence obyvatel a registru rodných čísel. Dále mají k dispozici registr zaměstnavatelů a registr zaměstnanců, které si vede samotná ČSSZ. V registrech vede údaje nezbytné pro svou činnost. Kromě toho existuje řada nařízení, která nařizují ostatním orgánům spolupráci právě i v poskytování informací, o některé je nutné si zažádat a některé musejí posílat ze zákona. Tyto informace poté kromě běžné činnosti, slouží k tomu, aby mohla ČSSZ a ÚP provádět příslušené kontroly a ověřovat přiznání dávek atp.

3.6.1 Registr zaměstnanců a zaměstnavatelů

Je spravován ČSSZ a slouží orgánům nemocenského pojištění k provádění pojištění, kontrole zaměstnavatelů a kontrole zaměstnanců. V evidenci jsou pouze údaje nezbytné k vykonávání činností ČSSZ. Jedná se např. o datum narození, adresa, jméno, příjmení atp. Údaje o zaměstnavatelích obsahují např. název, den vzniku/zániku, IČO, čísla bankovních účtů nebo i jména oprávněných osob, které mohou za společnost komunikovat s ČSSZ (tedy identifikační čísla účtáren a jména a příjmení osob oprávněných za zaměstnavatele jednat. Údaje zaznamenané v registru zaměstnavatelů se pro účely pojištění archivují po dobu 10 kalendářních let.

3.6.2 Sdílení údajů mezi orgány nemocenského pojištění

Na žádost si vzájemně sdělují informace, které jsou zapotřebí k plnění jejich úkolů ohledně správy pojištění a dávek. Této žádost musí být vyhověno do 8 kalendářních dní, nestanoví-li si lhůtu jinou. Výjimkou zde mohou být např. situace, kdy údaje podléhají utajení, v tom případě, nemusí být údaje sdíleny i bez udání důvodu (např. zpravodajskými službami). Údaje si orgány předávají elektronicky.

3.6.3 Sdílení údajů mezi orgány nemocenského pojištění a živnostenskými

Zde je komunikace upravena především proto, že mohou živnostníci podávat přihlášku k nemocenskému pojištění i na úradech, a tedy je nutné, aby tyto údaje byly předány na příslušené orgány. Komunikace opět probíhá v elektronické podobě.

3.6.4 Sdělování údajů ostatním subjektům

K získání těchto informací, je zapotřebí, aby žadatel uvedl, dle jakého ustanovení o dané údaje žádá a v jakém rozsahu je požaduje. Informace jsou poskytovány poměrně podrobně až na informaci o zdravotním stavu pojištěnce. Tyto informace mohou být poskytnuty například:

- správním úřadům
- orgánům ÚSC
- soudům
- notářům
- soudním exekutorům
- orgánům činným v trestním řízení
- zpravodajským službám

a dalším fyzickým nebo právnickým osobám, které se na základě zákona pohybují v oblasti veřejné správy, popřípadě zahraničním orgánům v souladu s mezinárodními smlouvami. Bez žádosti sdělují orgány nemocenského pojištění následující:

- upozornění na lékaře, u kterých se průměrná doba trvání jedné dočasně pracovní neschopnosti pojištěnců výrazně odlišuje od regionálního nebo celostátního průměru
- případy uložení sankce zdravotnickému zařízení za neplnění povinností vůči orgánům
- případy ukončení dočasně pracovní neschopnosti rozhodnutím orgánu

Tedy jedná se především o opatření, která jsou namířena proti lékařům a zdravotnickým zařízením, kteří by za úplatu nabízeli delší trvání neschopnosti, nebo jiné výhody vyplývající z uměle zhoršeného zdravotního stavu. V posledním bodě je rovněž zajištěno, aby v případě, že bude pojištěnci ukončena pracovní neschopnost úřadem, se o této skutečnosti zdravotní pojišťovna dozvěděla automaticky aniž by o to musela žádat. (Kahoun, 2009)

Pojišťovna samozřejmě poté může požadovat doplňující údaje, jako jsou například jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo atp. popřípadě obdobné údaje o jeho zaměstnavateli. (Kahoun, 2009)

Orgánům zajišťujícím výplatu státní sociální podpory sdělují na žádost údaje o výši jednotlivých dávek, včetně nedoplatků a přeplatků na dávkách

Zaměstnavatelům je bez žádosti sdělováno:

- ukončení dočasné pracovní neschopnosti rozhodnutím orgánu
- porušení dočasné pracovní neschopnosti zjištěné orgánem
- stanovení 50% sazby nemocenského v případě, že tak orgán rozhodne
- údaje pro provádění srážky ze mzdy v případě, že tak orgán rozhodne

U ostatních subjektů sděluje úřad údaje na žádost. V tomto případě se jedná např. pokud sám pojištěnec žádá informace o svých vlastních nedoplatecích, popř. přeplatecích. Ale i např. zahraničním subjektům dle nařízení EP a Rady ES č. 833/2004 popř. jinými mezinárodními smlouvami.

3.6.5 Sdělování údajů orgánům nemocenského pojištění ostatními subjekty

Orgány jsou oprávněny po fyzických nebo právnických osobách vyžadovat údaje, které potřebují pro provádění činnosti. Údaje sdělují na žádost orgánu. Jsou však případy, kdy mají povinnost údaje zasílat i bez žádosti.

ÚP ČR

zasílá bez žádosti informace:

- zaměstnavatelích podnikajících v ČR se sídlem v zahraničí
- cizinců zaměstnaných v ČR
- uložení pokuty za nelegální zaměstnávání

Zdravotní pojišťovny

- přehled ošetřujících lékařů se kterými mají smluvní vztah
- informace o navázání nového smluvního vztahu se zdrav. zařízením, popřípadě změně pracoviště či ukončení spolupráce
- informace o novém pojištěnci, změně, nebo ukončení pojištění

Poskytovatelé zdravotních služeb

- úrazy a jiná zranění způsobující dočasnou pracovní neschopnost, v případě že existuje podezření, že byly způsobeny zavinění jiné osoby

Orgány PCR, státní zastupitelství., soudy, úřady

- fakta, která by mohla vést ke snížení nebo zániku nároku na dávku
- informace, které by mohly naznačovat neplnění pojistné povinnosti
- případy, kdy kvůli protiprávnímu jednání vznikl nárok na dávku

Všechny tyto informace předávají úřadu elektronicky.

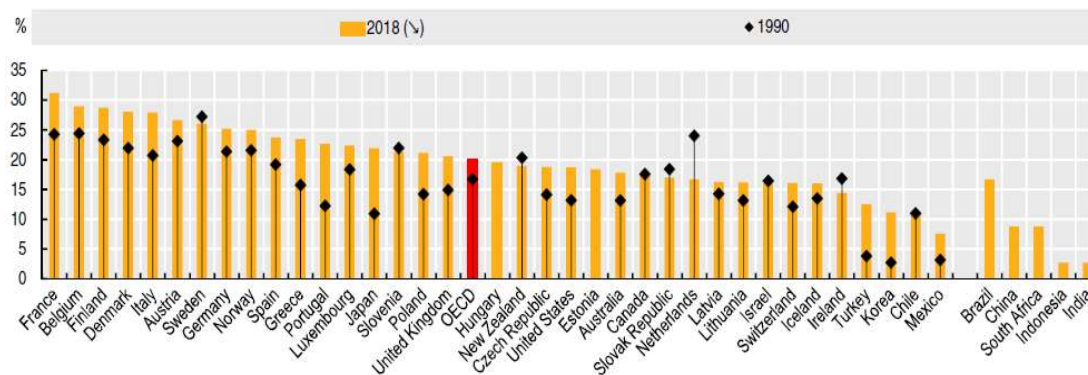
3.6.6 Poskytování údajů do zahraničí

V případě potřeby sdělují orgány nemocenského pojištění informace o pojištěncích i do zahraničí, a to do členských států EU a do nečlenských států, se kterými má uzavřenou smlouvu o sociálním zabezpečení, údaje, které jsou k dodržení smluv nezbytné. Ostatním zahraničním orgánům sdělují informace v rozsahu, které je pro jejich účely nezbytné. K tomuto nepotřebují souhlas Úřadu pro ochranu osobních údajů. Údaje nemusí orgány poskytnout v případě, že Komise ES zjistila, že stát, jenž údaje požaduje nemá odpovídající úroveň ochrany osobních údajů.

3.7 Zneužívání dávek ve světě

Jedná se o celosvětový problém, neboť v každé zemi existuje nějaké zneužívání dávek. Samozřejmě existují země, které se tímto problémem vůbec nezabývají, protože distribuce dávek je u nich technicky řešena lépe, nebo je objem dávek vzhledem k velikosti HDP zanedbatelný.

Pokud se porovná objem financí, které míří na sociální politiku v rámci zemí, které jsou členy OECD, jedná se v průměru o 20 % HDP jednotlivých států.



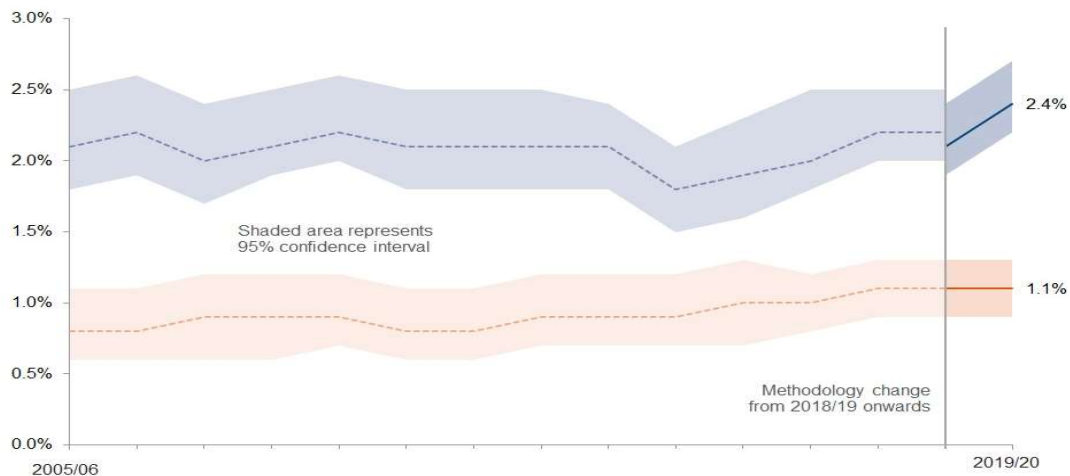
Graf 1 Náklady na sociální dávky v rámci OECD za rok 2018 v procentech z HDP
zdroj: OECD (2019), Social Expenditure database (SOCX)

Tedy můžeme říct, že zneužíváním dávek se rozhodně nemá smysl zabývat v Indonésii nebo Jižní Africe, neboť i kdyby tam docházelo k závažnému zneužívání, po jeho eliminaci, se finanční situace stejně o moc nezlepší. Tímto problémem by se tedy měly zajímat (a zajímají) státy, které mají podíl nejvyšší. Například ve Velké Británii měli mezi lety 2018 a 2019 zneužití dávek v hodnotě 1,2 GBP (v přepočtu dle historického kurzu cca 35 mld. Kč). Z morálního hlediska, by se tím ale měly zabývat státy všechny. (OECD, 2020)

Pokroky Velké Británie ukazují, že se nejvíce vyplácí preventivní kontroly a detekce. Zatímco v případě metody „pay and chase“ se podařilo v roce 2015 za 1 utracenou libru uložit pokutu 1,6 libry. Preventivními kontrolami a včasným odhalením bylo za 1 libru ušetřeno až 11,45 GBP. Kromě tohoto přišli s dalším zajímavým zjištěním. V případě, že stát chce řešit podvody vyšetřováním, nejenže za toto vyšetřování (potažmo soud) zaplatí mnohem více nežli za prevenci, ale zároveň k těmto případům přivede pozornost médií. Tím vytvoří tlak veřejnosti na politiky, kteří jsou poté (aby udrželi své funkce) nuceni přinést výsledky, a tedy aniž by měli

vhodné podklady, seškrtají dávky plošně. O dávky tak přijdou nejen lidé, kteří je zneužívali, ale i lidé, kteří je opravdu potřebují. Tedy dalo by se říct, že čísla se zlepšila a politici tak sklídí „úspěch“, ale nevyřeší příčiny podvodů a ani nijak nevylepší případné kontrolní mechanismy. (OECD, 2020)

Kromě toho, že se ve Spojeném království měří to, kolik se na dávkách přeplatilo, měří se i to, kolik se nedoplatilo. Poslední údaje byly získány od 16000 žadatelů, což představovalo 0,1 % z celkového počtu žadatelů za období 2019/2020. Těchto 16 000 lidí následně kontaktovali a ověřovali veškerá data, která jim poskytl. Z grafu lze vyčíst, že za období od 2019 do 2020 bylo přeplaceno 2,4 % (tj. 4,6 miliardy liber) z celkového objemu dávek. Výši nedoplatků na dávkách se pak podařilo udržet na 1,1 % (tj. 2 miliardy liber). (Departement for Work & Pensions UK, 2020)



Graf 2 Celkové přeplatky a nedoplatky jako procento výdajů na sociální politiku ve Spojeném království
zdroj: *Fraud and Error in the Benefit System 2019 to 2020*, 2020

Jako jednu ze základních podmínek pro boj s podvody považuje Rada OECD o veřejné integritě dostatečnou administrativní kapacitu k provádění prevenčních a odhalujících činností. Kromě počtu, zde hrají důležitou roli i dovednosti úředníků, kteří jsou na prevenci a odhalování vyčleněni. Další důležitý faktor, je zapojení veřejnosti, zde si můžeme opět ukázat Velkou Británii, která zavedla pro hlášení zneužívání dávek online formulář a telefonní linku. Je to krok správným směrem, neboť podvody hlášené formulářem tvoří 46 % ze všech hlášených podvodů. (Dorris, 2018)

About Work and Income

Contact us

Our locations

Senior Services International

Overseas pension agencies
contact details

Veterans

Report a suspected fraud

Other languages

Feedback

Our services

Careers at Work and Income

News

Report a suspected fraud

Most people are honest and are entitled to the benefit assistance they receive. However, we're aware that for a small group of people this isn't always the case.

What you need to do

If you are concerned that someone you know may be committing benefit fraud you can call **0800 556 006**

Someone will take your call between 8am and 5pm Monday to Friday, with the exception of Wednesdays when our call operating hours are 9.30am - 5.00pm. You can leave a message after hours.

You can also:

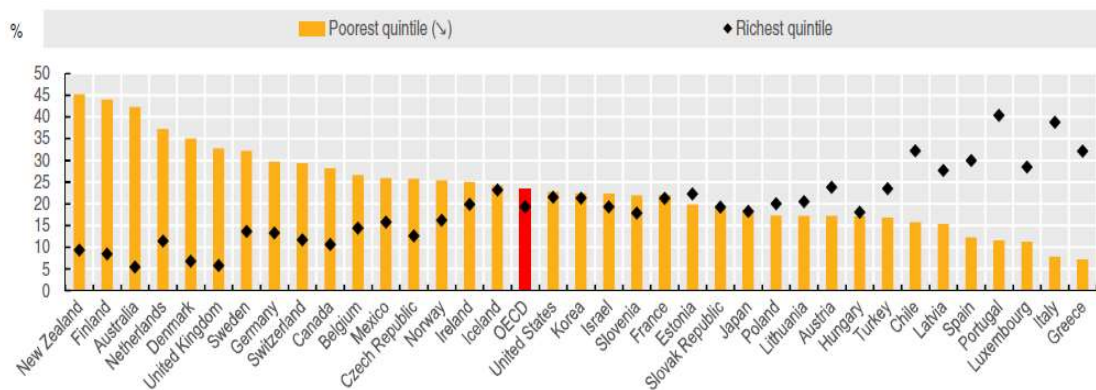
- [submit your enquiry online](#)
- [contact us](#)

Obrázek 2 Nahlášení zneužívání dávky online
Zdroj: vlastní z webu: <https://www.workandincome.govt.nz>

Neméně důležité je také zapojení moderních technologií, jednoduše řečeno díky propojování databází. je snadnější zjistit, zdali člověk, který si žádá nebo pobírá důchod je ještě vůbec naživu v USA díky této technice odhalili, že rodné číslo zesnulé osoby bylo v žádosti o důchod použito až v 10 % případů. (OECD, 2020)

Kromě toho, že se zabrání podvodu, mohou být také formuláře, kterými se o dávku žádá jednodušší, protože si řadu věcí samy ověří a nebude tak nutné, aby žadatel chodil na úřad, nebo dokládal nějaké další dokumenty.

To, že je ještě stále mnoho práce s tím, aby byly dávky distribuovány potřebným a nikoliv těm, pro které je to jen částka k útratě za jeden den ukazují data OECD. Na grafu 3 je znázorněna distribuce dávek dle nízké a vysoké příjmové úrovně.

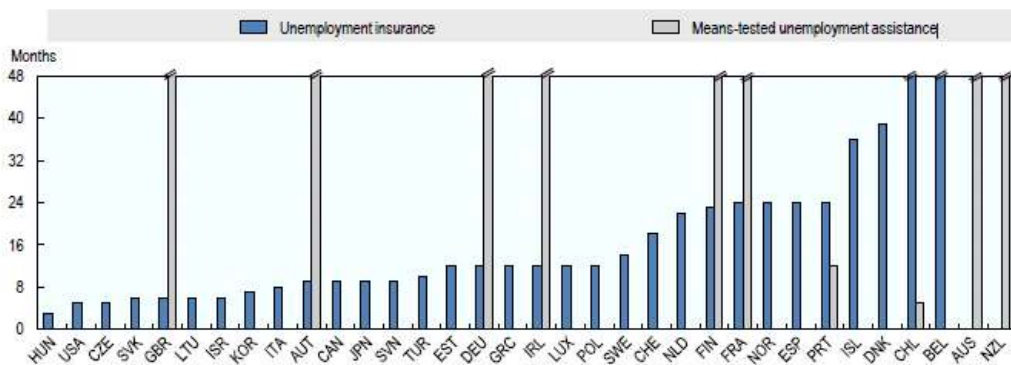


Graf 3 Podíl veřejných transferů přijatých jednotlivci v produktivním věku ve skupinách s nízkými a vysokými příjmy v roce 2016

Zdroj: Calculations based on OECD Income Distribution Database, 2016

Z grafu je patrné, že nejbohatším zemím (vlevo) se daří efektivně rozdělovat dávky těm nejchudším, což by měl smysl dávek být. Jako příklad si můžeme ukázat Nový Zeeland, kterému se daří distribuovat potřebným až 45 % dávek. Naopak země napravo dotují spíše obyvatele, kteří již bohatí jsou. Vpravo lze najít například i Lucembursko, to sice dává dávky svým bohatým obyvatelům, nutno však dodat, že chudí obyvatelé Lucemburska mohou být ti samí, kteří jsou v Řecku považováni za bohaté.

Co se týče délky dávek podpory v nezaměstnanosti, tak v tom je Česká republika jedna z horších zemí, dle obrázku 3 dokonce 3 nejhorší z monitorovaných zemí OECD. Vedle České republiky lze najít Slovenskou republiku a o něco dále také Spojené království, to však při splnění určitých podmínek vyplácí dávku i déle. Některé státy jako je Austrálie nebo Nový Zéland, vyplácení dávku pouze, pokud jsou splněny určité podmínky ze strany nezaměstnaného, tedy kontrolují je častěji a jsou přísnější. (OECD, 2018)



Obrázek 3Maximální doba vyplácení dávek v nezaměstnanosti v roce 2015

Zdroj: OECD EMPLOYMENT OUTLOOK 2018 © OECD 2018

Dle americké výzkumné instituce RAND, dosahuje průměrná míra podvodů a chyb v žádostech o sociální dávky 5-10 % u příjemců testovaných dávek, 1-2 % u dávek v nezaměstnanosti a invalidních programech a 0,1-1 % u dávek a přídavků na děti. V průměru tak lze v systému sociálních dávek očekávat 2-5 % ztrátu z celkové výše vyplacené částky. Kromě toho jejich výzkum ukazuje, že spíše než podvody, je mnohdy větší problém, nepřehlednost systému dávek a chybovost během procesu žádání o dávky. (Stolk, 2014)

3.8 Mediálně známé případy zneužití

Čas od času se do médií dostane vsutku povedený „umělecký“ kousek podvodníka nebo podvodníků, byla škoda některé z nich neuvést. Je to totiž případ toho, kam až to může zajít v případě, že se podvodník úspěšně vyhne všem kontrolním mechanismům.

3.8.1 Česká republika

Třináct let hrál retardovaného kvůli dárkám, soud ho poslal do vězení

I když se to zdá téměř nemožné, tento muž to dokázal, a dokonce to dokázal po dobu 13 let. Od té doby, co se mu v roce 2005 podařilo sehrát skvělé divadlo pro lékaře a následně doma pro sociální pracovníky, získal invalidní důchod. Po tom se mu otevřela cesta k dalším dárkám jako je příspěvek na péči a mobilitu. Za všechny tyto roky dokázal na dárkách získat přes dva miliony korun (tj. cca 13 tisíc měsíčně). I nyní při jednání v soudní síni se tvářil jako retardovaný, soud tomu však nevěřil a nechal si předložit další důkazy o tom, čeho byl v minulosti schopný (např. udělat si řidičský průkaz) a také si vyžádal odborný lékařský posudek, který již v tomto případě jeho retardaci zpochybnil. (Bartosz, 2020)

Čunek bral sociální dávky, ukládal si přitom miliony

Ačkoliv se zdá, že výše dávek je dost malá na to, aby se jimi zaobírali vysokopříjmové skupiny, někdy může být opak pravdou a i někdo, kdo pobírá nemalé částky si rád přilepší na „jednoduchém výdělku“. Zde se sice jedná o trochu starší případ, ale o to více je zajímavý tím, že někdo, kdo disponuje velkým množstvím peněz i tak dávku zneužije.

Výše zmíněný politik si před rokem 2000 několikrát ročně přilepšil příspěvkem na bydlení a sociálním příspěvkem cca o 50 000 Kč ročně. Kdežto v téže době si do banky uložil na občanku, kterou dříve nahlásil jako ztracenou 3,5 milionu korun. (Kopecký, 2007)

3.8.2 Svět

1,7 milionu EUR v sociálních dávkách bylo přeměrováno do Rumunska

Organizovaný gang Francouzů a Rumunů si přišel na poměrně velký obnos v roce 2019. Zneužili aktuálního sociálního režimu ve Francii, kdy bylo ženám OSVČ, které otěhotněly, přiznány dávky na dítě. Celkem si sehnali 1200 falešných identit. Žádná z žen pochopitelně těhotná nebyla, vše si za finanční obnos od gangu vymyslely. Gang dokonce falzifikoval rumunské rodné listy, aby francouzské úřady přesvědčil, že se dítě skutečně narodilo a posílání dávek tak neustalo. Získané finance mířily rovnou do Rumunska, kde díky nim gang skupoval nemovitosti. Jen za rok 2017 si tak přišly na 1,7 milionů € (cca 45 milionů korun). Gang se kromě Francie angažoval i v Německu. (Cohen, 2018)

Švédský organizovaný podvod na sociálních dávkách

Že se dají podvody dělat s elegancí dokázala skupina 34 lidí, které se ve Švédském městě Södertälje podařilo založit společnost, která měla za úkol pomáhat lidem s těžkým postižením a nemocemi. Došli tak daleko, že se jim podařilo zaměstnat skutečné pečovatele. Poté začali vykazovat falešnou práci s postiženými. Kromě falešných výkazu samozřejmě i oni sami zaregistrovali k pobírání příspěvků ze sociálního zabezpečení. Neprávem si tak přišli na 2,7 milionů EUR (72 milionů korun). Náklady na soudní řízení u tří soudů stálo vládu dokonce 6,6 milionů EUR. (OECD, 2020)

Súdánský imigrant používal 12 totožností a zinkasoval přes milion

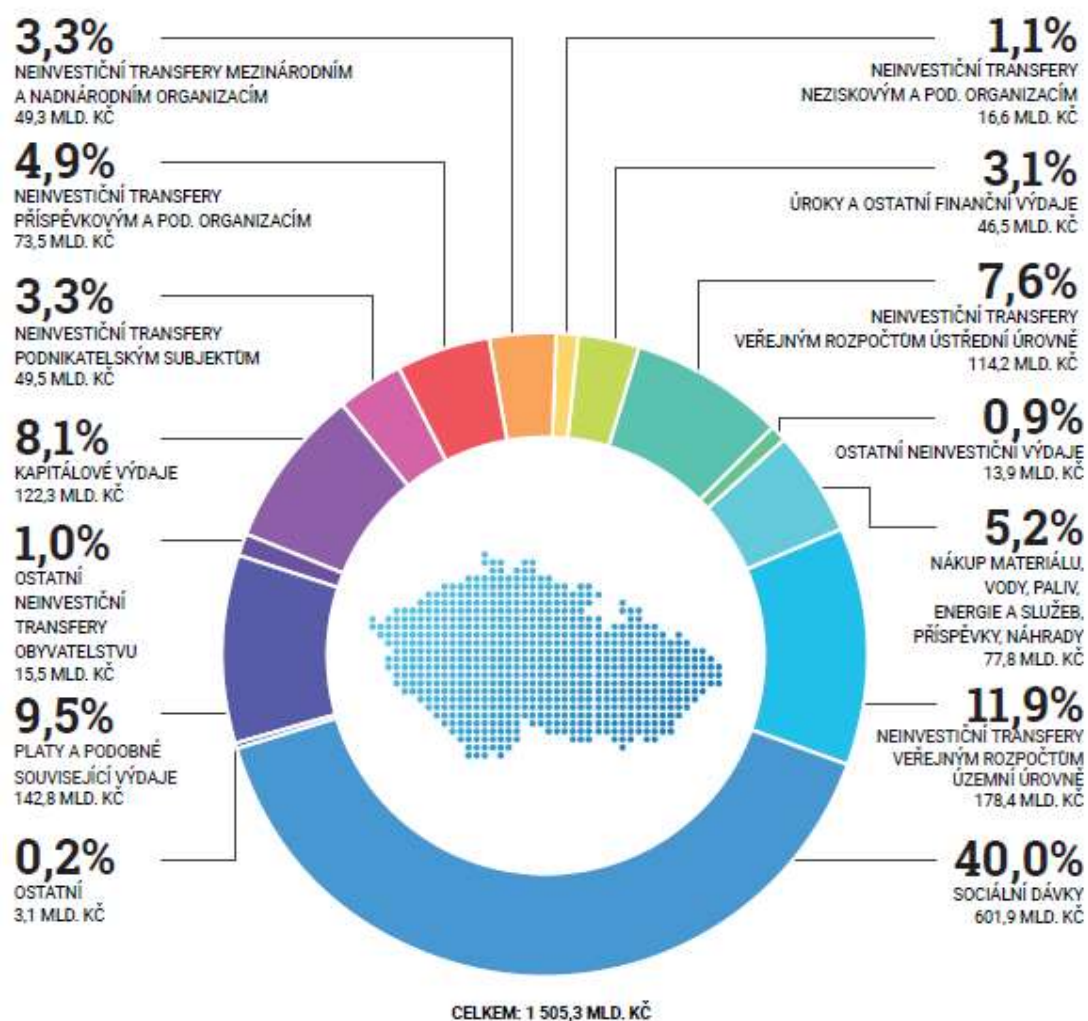
V roce 2015 detektivové sledovali přes 300 případů zneužití dávek žadateli o azyl. Zjistili, že žadatelé mají často několik totožností, a na všechny pobírají dávky. Ty v Německu v roce 2017 činily 135 € měsíčně a dalších 216 € pokud nežijí v místě zařízení. V jednom případě vyšetřovatelé narazili na žadatele, který měl 12 totožností. Celkem si tak přišel na 45 000 € (dle historického kurzu 1 155 150 Kč). Chyba se stala z důvodu, že nebylo možné žadateli odebrat včas otisky prstů. Jednalo se o velký příliv uprchlíků, někdy až 2000 týdně. (Stern, 2017)

4 Analytická část

V České republice je zneužívání sociálních dávek velice často zmiňováno ale už méně, nebo spíše vůbec není zmiňováno to, odkud pocházejí zmíněná data. Toto byl problém číslo jedna, se kterým bylo nutné se potýkat již od začátku psaní této diplomové práce. Dávky mají na starost především Česká správa sociálního zabezpečení a poté Úřad práce. Co se týče ČSSZ, ti řeší především pojistné dávky, kdežto ÚP řeší především nepojistné dávky. Základní odhady ukazují, že se více podvádí v nepojistných sociálních dávkách. To také více odpovídá činností obou úřadů. Zatímco ČSSZ kontroluje především dodržování dočasné pracovní neschopnosti, ÚP více kontroluje dodržování podmínek pro získání dávky a u těch největších dokonce zveřejňuje získané úspory. Některé informace oba úřady zveřejňují ve svých tiskových zprávách pravidelně každý rok.

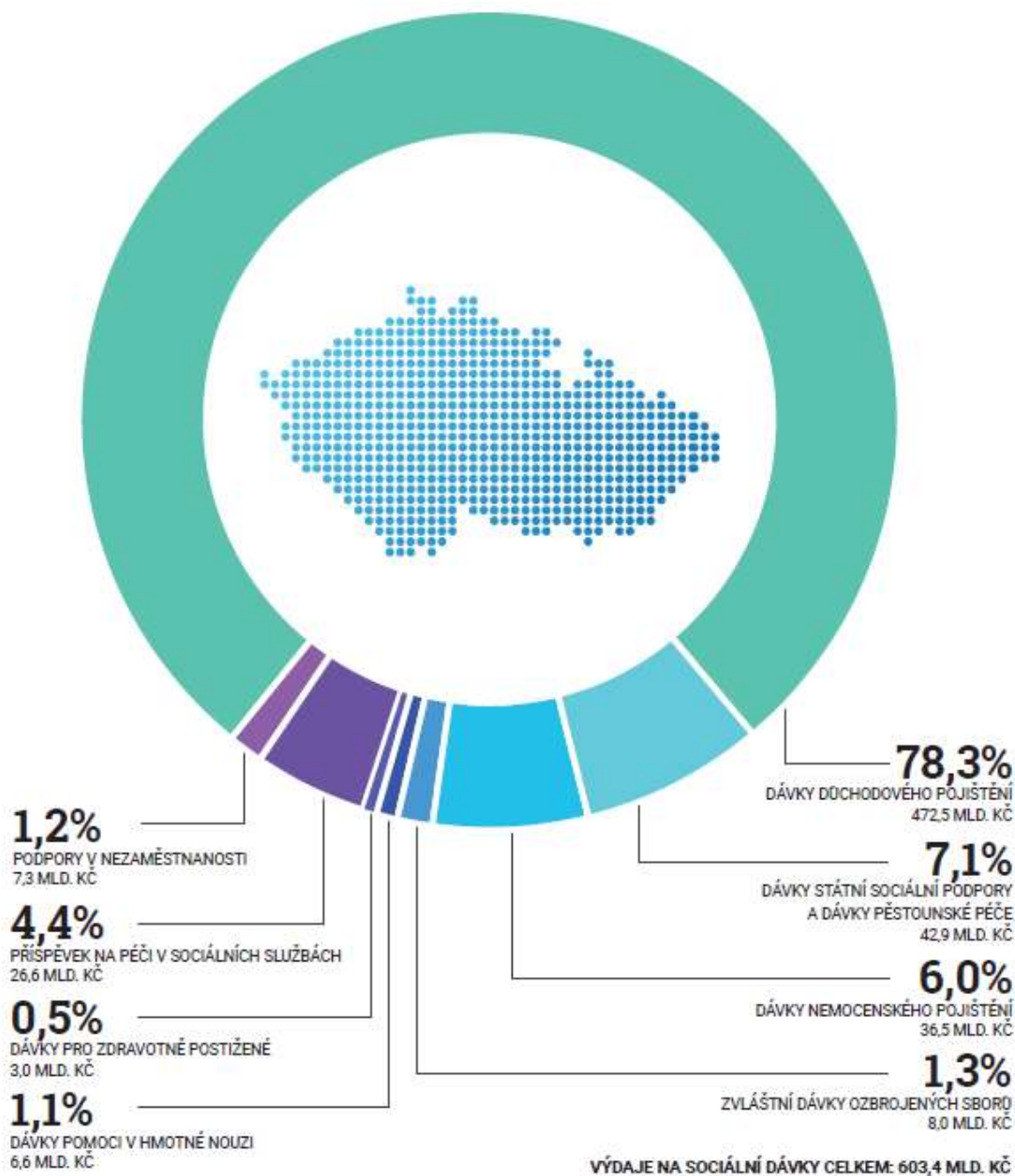
4.1 Celkový objem jednotlivých dávek

Výdaje na dávky jsou velké, ale málo lidí si umí představit, jak velké jsou v porovnání s ostatními výdaji státního rozpočtu, popřípadě, jak velký výdaje jsou na jednotlivé dávky. Pro představu tedy byly využity data ze státního rozpočtu, aby bylo jasné, jak velké objemy peněz jsou vypláceny. Pokud se podíváme na státní rozpočet z roku 2019 je jasné vidět, že největším výdajem ve státním rozpočtu jsou sociální dávky, ty činily v roce 2019 až 601,9 miliard, jednalo se o 40 % z celkových výdajů státního rozpočtu. Je to tedy nezanedbatelná položka.



Graf 4 Struktura výdajů státního rozpočtu podle druhů 2019 zdroj: Ministerstvo financí

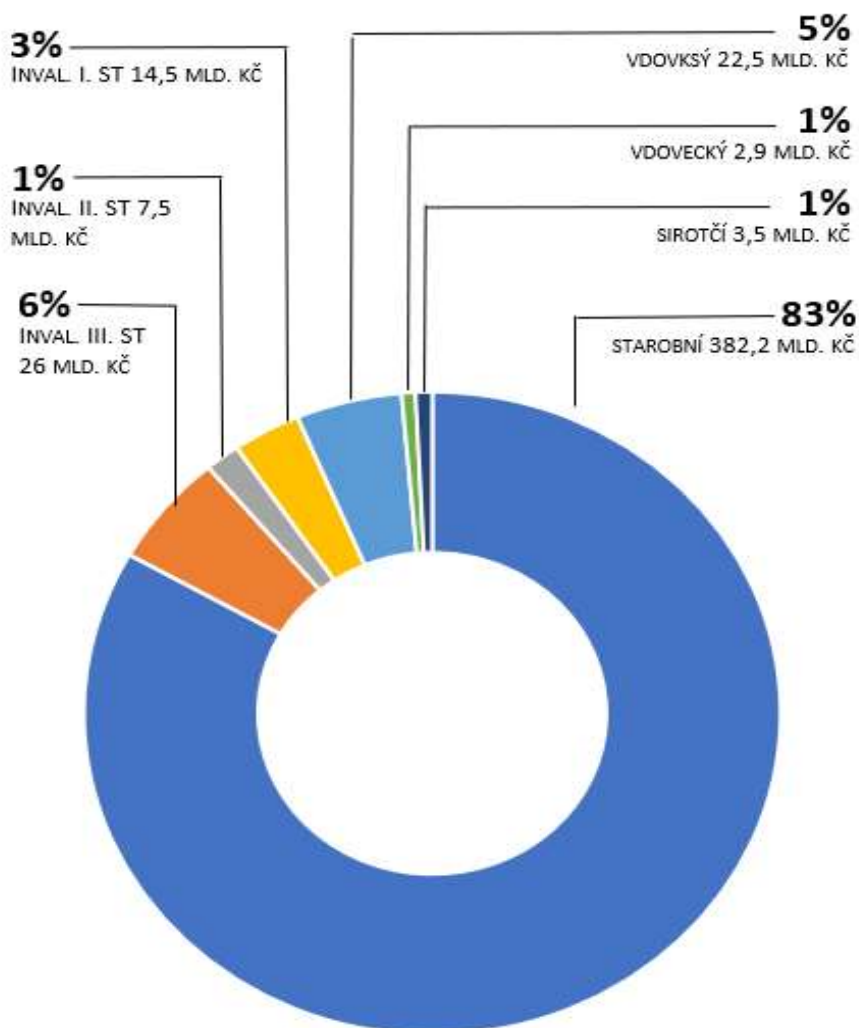
Pokud se těchto 601,9 miliard dále rozdělili na jednotlivé dávky, dostaneme tento graf. Na něm je jasně patrné, že největším výdajem v rámci sociálních dávek jsou dávky důchodového pojištění ve výši 472,5 miliard Kč. A až daleko za ním jsou dávky státní sociální podpory s 42,9 mld. Kč. Zvláštní je, že ačkoliv dle prvotních údajů MF činí náklady na sociální dávky 601,9 mld, dle grafu rozdělení na jednotlivé dávky je to již 603,4 mld. Kč. Navíc, jsou v tomto přehledu z MF uvedeny tzv. zvláštní dávky ozbrojených sborů, které činí 8 mld. Kč. Zde je



Graf 5 Výdaje státu na sociální dávky v roce 2019 v mld. Kč zdroj: Ministerstvo financí

však možné zneužití vyloučit, neboť tato dávka je podmíněna službou, kterou je nemožné podvrhnout, a tedy přípustné jsou pouze pochybení úřadů při stanovení dávky.

Toto ale ještě není konečné rozdělení, a i tyto skupiny můžeme rozdělit na jednotlivé dávky. Pokud se vezme opět největší dávka – dávka důchodového pojištění, bude končený graf vypadat takto.



Graf 6 Rozdělení dávek důchodového pojištění zdroj: ČSSZ graf: vlastní

Všem dávkám dominuje starobní důchod, který v roce 2019 činil 382,22 mld. Kč. Až velice daleko za ním je invalidní důchod třetího stupně, který představuje pouze 6 % z dávek důchodového pojištění. Poměrně zajímavý je také rozdíl mezi vdovským a vdoveckým důchodem, který činí až 19,6, to může být způsobeno tím, že se ženy dožívají delšího věku anebo také tím, že mají o této dávce větší povědomí. Zde se pro změnu data liší u obou úřadů, neboť součet důchodů dle MF činí 472,5 mld. Kč ale dle dat z ČSSZ je součet dávek důchodů

pouze 459,304 mld. Kč, zde je rozdíl způsobený tím, že částky, které uvádí ČSSZ jsou již reálně vyplacené důchody za toto období, MF však uvádí předpokládaný rozpočet.

4.2 Počet případů podezření na zneužití nemocenského pojištění

V České republice je celkem 83 poboček ČSSZ. Na každou z nich byl zaslán email, nebo zpráva přes datovou schránku, s dotazem, kolik bylo řešeno případu zneužití nějaké dávky za poslední 4 roky. V každé odpovědi, která od ČSSZ dorazila, bylo zdůrazňováno, že vedení těchto údajů jim žádný právní předpis nestanovuje, a tedy pokud si je nějaká OSSZ vede, je to pouze její vlastní iniciativa. Pokud však jakákoliv OSSZ získá podezření (podpořené alespoň nějakým důkazem), podává trestní oznámení dle § 8, následné došetření, prokázání nezákonného jednání a opatření důkazů poté ponechává na ostatních orgánech (tedy PČR, SZ a soudy).

Váš dopis zn./ze dne	Naše značka (č.j)	Vyřizuje/linka	Karlovy Vary
	44003/093326/20/030/BEL	Bělíková/220	3. 11. 2020

Vážený pane Kuryljaku,

na základě Vašeho dotazu Vám sdělujeme, že za OSSZ Karlovy Vary bylo v období 2015 – 2019 podáno 22 trestních oznámení na podezření ve věci zneužití dávek nemocenského pojištění.

Okresní správy sociálního zabezpečení jako orgány nemocenského pojištění statistické údaje o trestné činnosti nevedou (takovou povinnost jim žádný právní předpis nestanoví). Nicméně, disponuje-li OSSZ indiciemi nasvědčujícími podvodnému jednání, podává trestní oznámení ve smyslu ustanovení § 8 trestního řádu. Následné opatřování důkazů k prokázání nezákonného jednání je již věcí orgánů činných v trestním řízení. Po došetření případu tyto orgány posoudí, zda ke spáchání trestného činu opravdu došlo, popř. které konkrétní osoby obviní. Do samotného průběhu šetření orgánů činných v trestním řízení a do jeho výsledku však nejsou správní orgány oprávněny zasahovat.

Statistiky z oblasti kriminality jsou veřejnosti dostupné na internetové stránce ministerstva vnitra. Pokud jde o informace o probíhajících či o ukončených trestních řízeních lze konstatovat, že prošetřování trestních oznámení a vedení dalšího trestního řízení je plně v kompetenci orgánů činných v trestním řízení (policie, státních zastupitelství a soudů) a jen tyto orgány jsou tedy oprávněny poskytovat informace o těchto řízeních, resp. jsou oprávněny posoudit, jaké informace (vč. statistických) o probíhajících či ukončených trestních řízeních mohou být poskytnuty veřejnosti.

Jednotlivá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR u případů, u kterých se podařilo prokázat vinu, jsou veřejně dostupná na internetu v anonymizované podobě, např. č. j. 4 Tdo 675/2015-38, 5 Tdo 693/2015-27, 3 Tdo 1440/2015-30 a 3 Tdo 355/2016-25.

S pozdravem



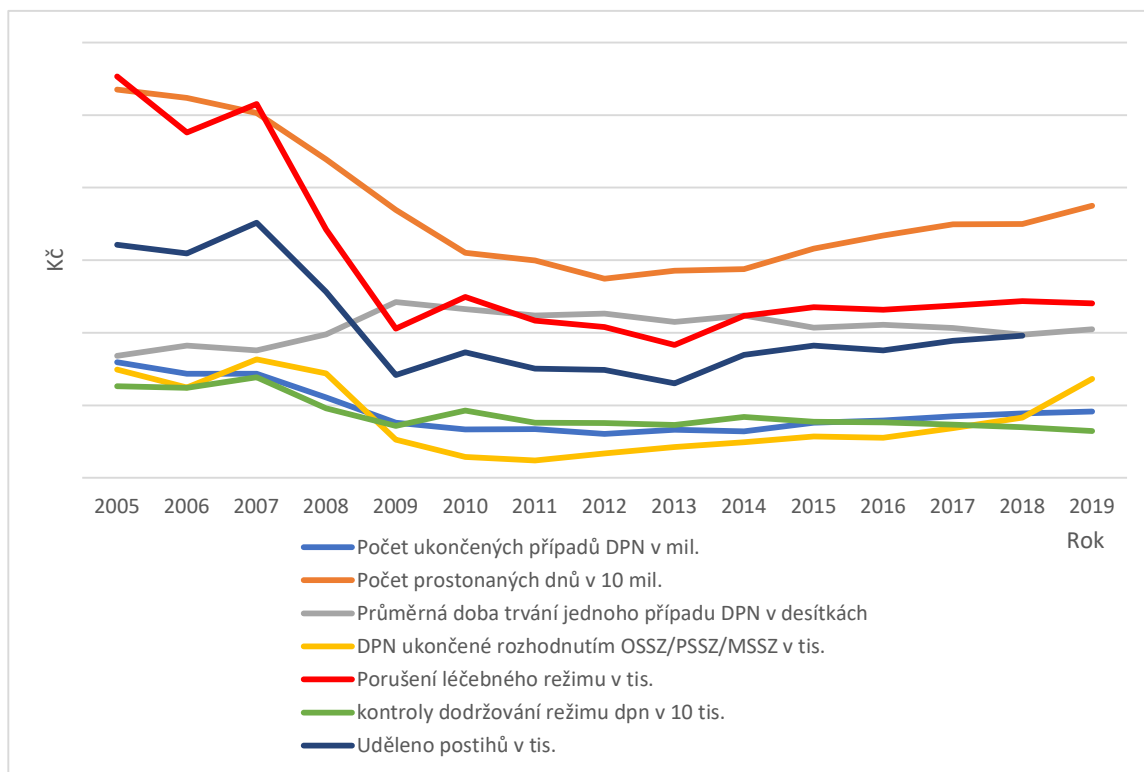
Ing. Lenka Kollárová
ředitelka OSSZ Karlovy Vary

Průměrně každá pobočka vygeneruje 6,77 trestních oznámení za 4 roky, tedy 1,7 ročně. Maximální počet trestních oznámení podala OSSZ Hodonín a to 24, tedy průměrně 6 oznámení za rok. Některé pobočky nevykázaly za dané období žádné podané trestní oznámení, to může být způsobeno jak tím, že k žádnému zneužití nedošlo, tak tím, že se pobočka daným problémem nezabývá, ať už proto, že ji to nikdo nenařizuje, nebo proto, že na to nemá personální kapacity, které je nutné na danou agendu vyčlenit. Pokud se ale uvažuje, že pobočky, které nezaznamenaly žádný případ, tento jev ignorují byl by průměrný počet podaných oznámení 8 za období, tj. 2 oznámení ročně. Přístup vedoucích ohledně toho, zdali by se tento jev měl řešit se různí.

Nakonec se podařilo získat alespoň jeden přehled z pobočky, která si vlastní evidenci vede. Z něj je patrné, že od roku 2014 do roku 2019 došlo celkem k 17 případům podezření na zneužití dávky, což dělá 3,4 případu za rok. Nejčastějším typem podvodu bylo účelové sjednání PV a pozměňování dokladu. DPN tvořily polovinu případů, PPM tvořily 6 případů a 2 případy tvořily dávky ošetřovného. 9 z 16 případů bylo odloženo s tím, že k přečinu nedošlo, nebo se jej nepodařilo prokázat. V 5 případech došlo k podmíněnému odkladu se zkušební dobou 1 roku. Ve zbylých 3 případech došlo k odnětí svobody a to od 4 do 6 měsíců vždy s odkladem na zkušební dobu. Škoda nebyla způsobena v žádném z 17 případů, se je tedy podařilo zachytit včas.

4.2.1 **Kontrola a sankcionování nedodržení DPN**

Nejhlídanější dávkou z pohledu ČSSZ je dávka nemocenského pojištění. Ta nabízí poměrně jednoduchý způsob ke zneužití, a to tak, že zaměstnanec si například kvůli prodloužení volna vymyslí, že je nemocný, předstírá symptomy a jednoduše do práce nepůjde. Místo toho však půjde například na chatu, nebo na dovolenou a prodlouží si ji tak např. o pár dní. Toto byl pravděpodobně i důvod, proč byla v roce 2008 schválena tzv. karenční doba, kdy nebyly propláceny první 3 dny nemoci. Po úpravě všech ukazatelů, tak, aby je bylo možné porovnat v jednom grafu, lze toto rozhodnutí vyhodnotit.



Graf 7 Ukazatelé dočasné pracovní neschopnosti zdroj: ČSSZ graf: vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že zavedení karenční doby nejméně významněji ovlivnilo především DPN ukončené rozhodnutím OSSZ/PSSZ/MSSZ a tak, že se jejich počet snížil o 63 %. Tedy úředníci se nemuseli zabývat malými porušeními léčebných režimů, kdy bylo zjištěno, že člověk, který šel na nemocenskou např. jen kvůli tomu, aby si o jeden den prodloužil dovolenou. Zrušení karenční doby způsobilo také pokles udělených postihů, a to až o 45 %. Počty porušení léčebného režimu pak poklesly o 40 %. Počty klasických ukončení případů DPN o 31 %. Počet prostonaných dnů se snížil o 16 %. Zvýšila se pouze průměrná doba trvání jednoho případu DPN a to o 23 %.

Výkyvy lze sledovat například v roce 2014, kde došlo, v důsledku zvýšení počtu kontrol dodržování režimu, o 15 %, k růstu porušení léčebného režimu, a to až o 22 % a poté také zvýšení počtu udělení postihů o 30 %. O rok později se pak výrazně zvýšil počet ukončených případů DPN (a to o 19 %) a s ním i počet prostonaných dnů o 10 %.

Po opětovném zrušení karenční doby v roce 2019 lze pozorovat zvýšení DPN ukončených rozhodnutím OSSZ/PSSZ/MSSZ, a to až o 64 % i přes to, že se tentýž rok snížil počet kontrol o 7%. Lze tedy předpokládat, že se hodnoty vrátí na svou původní výši z roku 2007.

Zde je možné využít údaje, o ukončení DPN rozhodnutím úřadu a za pomoci průměrné výše výdajů na jeden případ DPN vypočítat, kolik přibližně tato úspora/potenciální škoda činila, i když s velkou rezervou. Teoreticky by je bylo možné označit jako maximální možné hodnoty pro dávku nemocenské v DPN.

Položka	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Výdaje na dávku nemocenské v mil. Kč	12 036	13 881	15 428	16 985	18 290	22 677	26 670
Počet případů nemocenské	1 603 440	1 901 088	2 100 892	2 207 351	2 274 470	2 354 699	2 495 566
Průměrný výdaj na 1 případ	7 506	7 302	7 344	7 695	8 041	9 630	10 687
Počet případů DPN ukončené roz. ČSSZ	855	982	1 143	1 109	1 369	1 662	2 727
Odhad výše úspory	6 417 939	7 170 179	8 393 675	8 533 621	11 008 611	16 005 652	29 142 915

Tabulka 2 Odhad výše úspory na dávce nemocenského pojištění zdroj dat: ČSSZ tabulka: vlastní zpracování

Z tabulky jsou patrné dvě věci. První je tou, že po zrušení karenční doby všechny ukazatele stouply, a to především kvůli zvýšení počtu ukončených případů. A jednak, že díky ukončení 2727 případů nemocenské v roce 2019 uspořili na výplatě 29 mil. Kč, toto je úspora ve výši 0,11 % z celkových výdajů na tuto dávku za rok 2019. Za celé období, po které jsou údaje dostupné lze odhadnout, že bylo uspořeno celkem 86 mil. Kč, a to pouze na této dávce. Rovněž lze konstatovat, že zneužívání této dávky nabírá po zrušení karenční doby na obrátkách, a tak je více než vhodné nadále tyto ukazatele sledovat.

4.3 Počet případů podezření na zneužití důchodového pojištění

I když byl postup u důchodového stejný jako u nemocenského, výsledky byly o dost horší. Po odeslání dotazů se jich vrátilo jen nepatrné množství povětšinou se stejnými odpověďmi. Tedy, že, narazí-li okresní správa na nějaký podnět neoprávněného pobírání důchodového pojištění, předá jej na centrálu. Ta podnět zpracuje a udělá případná opatření, k nápravě pochybení.

To, jaké bude konečné rozhodnutí, se už ale okresní zpráva nedozví. Tento fakt nejenže znehodnocuje jejich práci, ale ani je nijak nemotivuje k tomu, aby případy zneužívání hlásili, nebo je dokonce aktivně vyhledávali. Tento fakt může poté způsobovat přehlížení problémů, na které při své práci zaměstnanci narazí a tím pádem snížení efektivity distribuce sociálních dávek.

4.4 **Kontroly plnění povinností zaměstnavatelů**

V souladu s §6 písm. o) zákona č. 582/1991 Sb., jsou okresní správy OSSZ oprávněny ke kontrole občanů a zaměstnavatelů ohledně záležitostí spojených se sociálním zabezpečením. Dle §84 ods. 2 písm. i) zákona č. 187/2006 Sb. jsou pak oprávněny ke kontrole občanů a zaměstnavatelů v záležitostech nemocenského pojištění.

Zaměstnavatel předloží mzdový list ke kontrole a na základě toho je buď konstatováno, že vše bylo spočítáno správně, nebo že bude vyměřen doplatek a popřípadě jak vysoký doplatek (resp. penále) bude vyměřeno. Údaje jsou dostupné od počátku roku 2005 a jsou uvedeny v tiskových zprávách ČSSZ.

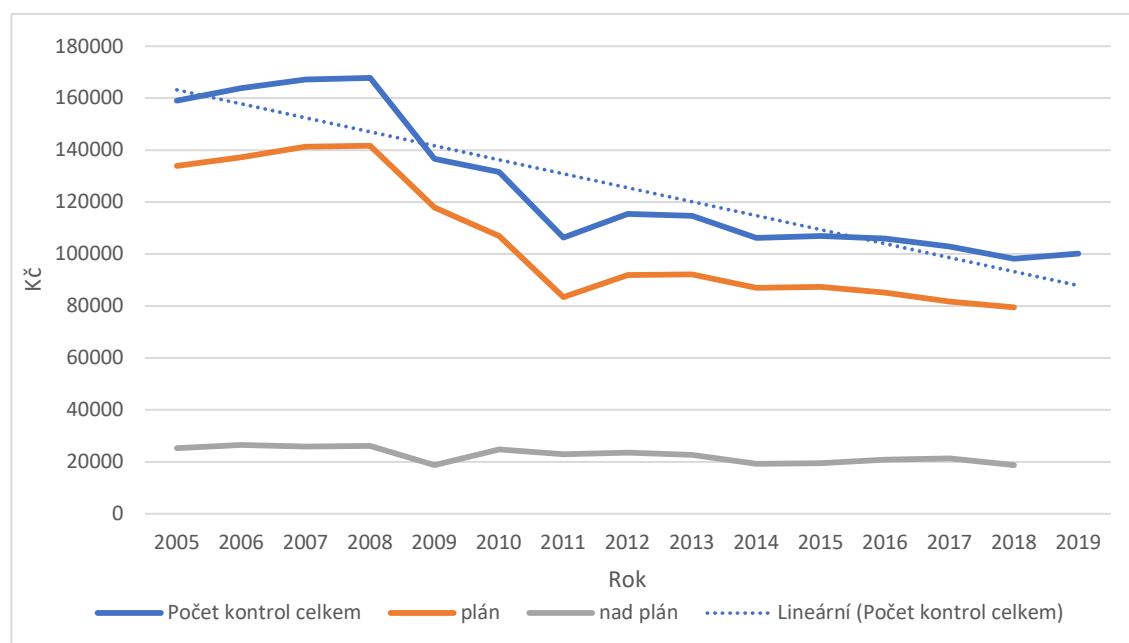
Pro tyto účely mají OSSZ zřízeny „Oddělení kontroly“. Kontroly jsou převážně pravidelné, bývají však i nepravidelné v případě ohlášení. Je důležité zmínit, že kontrolní oddělení neprovádí pouze kontroly. V případě nedostatků poskytuje poradenské služby, které by měly vést k odstranění nedostatků.

Kontrolní oddělení provádí:

- metodickou a instruktážní pomoc všem kontrolovaným subjektům
- kontrolu vzniku a zániku pojistného poměru
- kontrolu plnění úkolů a povinností zaměstnavatelů ohledně nemocenského pojištění
- kontrolu podkladové evidence, kterou zaměstnavatelé vedou o zaměstnancích kvůli nemocenskému a důchodovému pojištění
- kontrolu správnosti výše odvodu pojistného, popřípadě přírážky k pojistnému, včetně správného odečtu zúčtované (vyplacené) náhrady mzdy za příslušným právním předpisem stanovenou dobu dočasné pracovní neschopnosti
- kontrolu stanovení náhrady mzdy za příslušným právním předpisem stanovenou dobu dočasné pracovní neschopnosti (karantény) poskytované zaměstnanci zaměstnavatelem

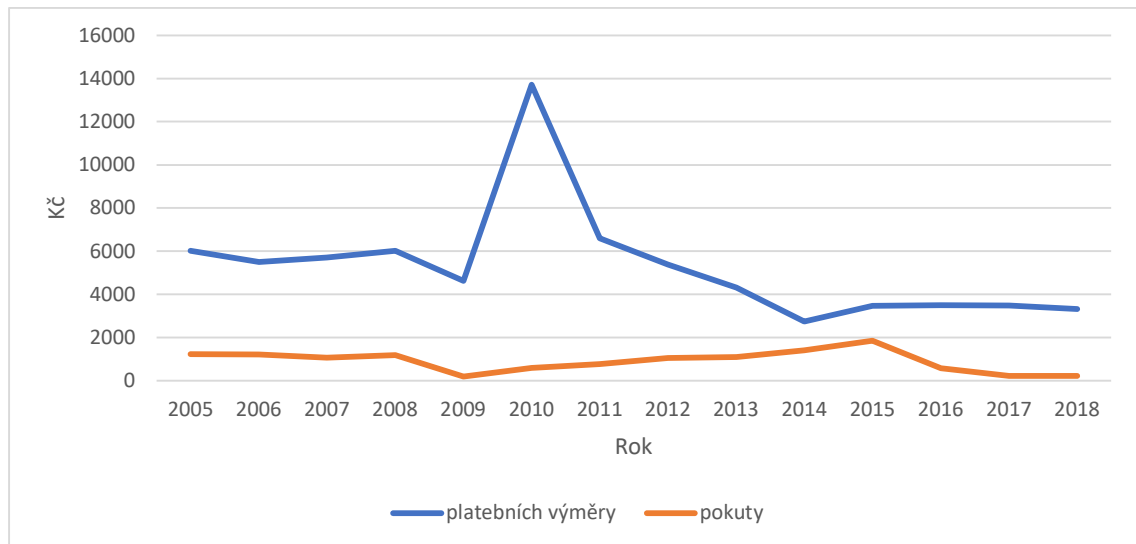
Aby neměli pracovníci větší množství méně závažných kontrol (tedy pochybení např. z nedbalosti), začala ČSSZ v roce 2015 postupně zavádět interaktivní tiskopisy, které umožňují eliminaci nejčastějších chyb, kterých se klient dopouští. Eliminace těchto chyb se provádí hlavně logickou kontrolou vyplňovaných údajů, která upozorní např. na neúplné vyplnění.

Výrazné snížení počtu kontrol lze pozorovat především po roce 2008 kdy byla zavedena tzv. karenční doba. V důsledku toho se snížil počet plánovaných kontrol o 60 000. Počet kontrol nad rámec plánu zůstal kromě roku 2009 téměř beze změny. Neplánované kontroly se provádějí především v důsledku zániku kontrolovaného subjektu, ČSSZ je označuje také jako tzv. likvidační kontroly. Vzhledem k tomu, že v roce 2019 byla karenční doba zrušena, lze očekávat, že se v průběhu následujících let bude počet kontrol opět zvyšovat



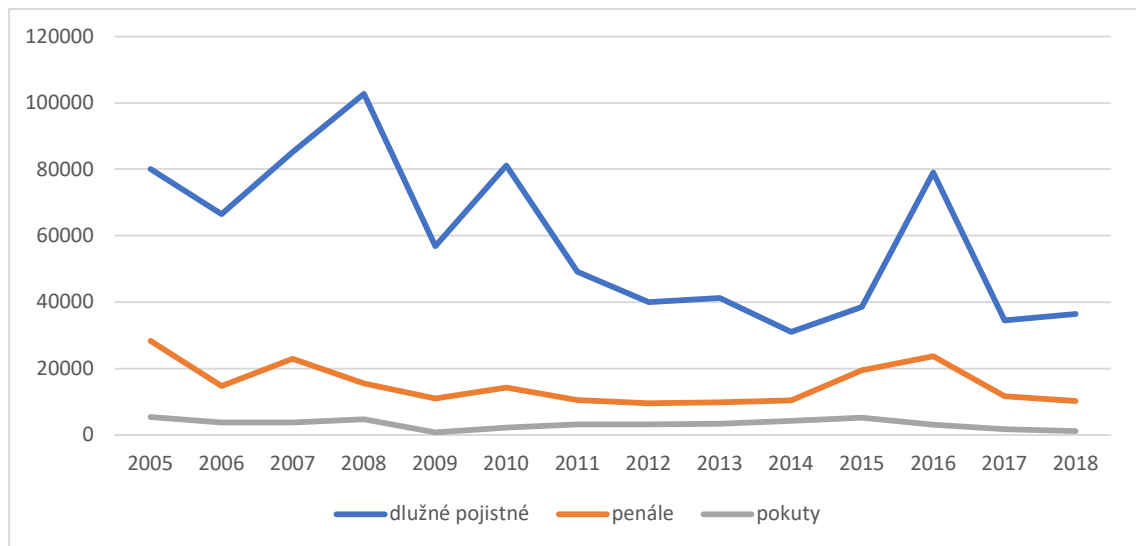
Graf 8 Počet kontrol zaměstnavatelů zdroj dat: ČSSZ graf: vlastní zpracování

ČSSZ poskytuje i informace o tom, kolik vystavila platebních výměrů (tedy doplatků pojistného) a pokut. Pokuty jsou uloženy především za nesoučinnost při kontrole, a tedy potencionálnímu zazdívání informací vedoucích k prokázání zneužití dávky. I zde se se v grafu projevuje zavedení karenční doby, po kterém se snížila jak výše platebních výměrů, tak pokut i penále. Snížování dokonce probíhalo i v dalších letech, to především proto, že se tyto výkazy kontrolují i zpětně a někdy i samotná kontrola může nějakou dobu trvat.



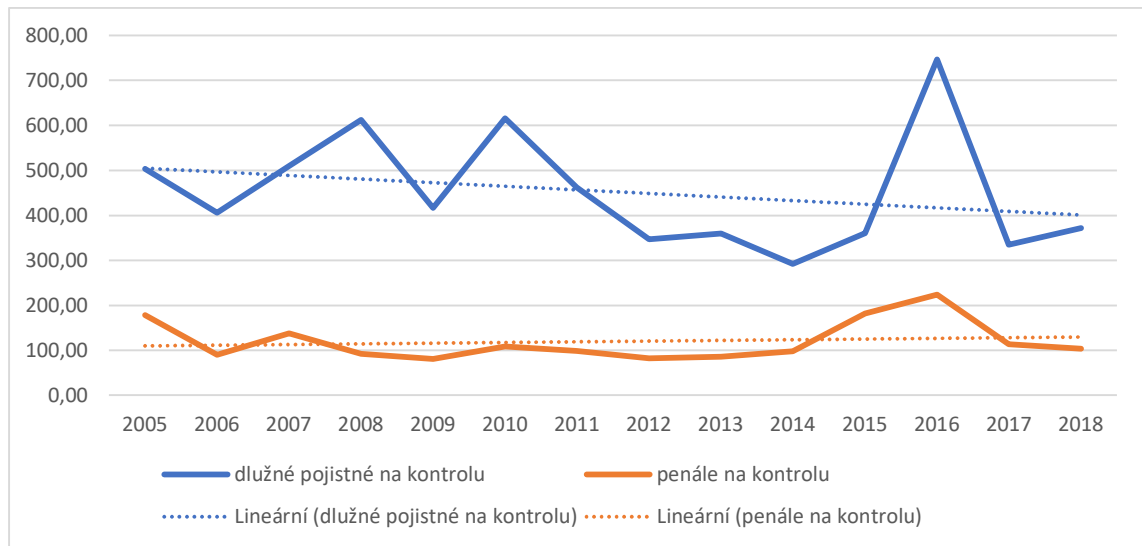
Graf 9 Počet platebních výměrů a pokut zdroj dat: ČSSZ graf: vlastní zpracování

Co se výše doplatku pojistného a výše penále týče, i k tomuto nabízí ČSSZ data na grafu č.10. Díky těmto datům, lze stanovit i základní ukazatele efektivnosti těchto činností. ty jsou zobrazeny na grafech 11 a 12. Z grafu je patrné, že největší efektivity z provedených kontrol bylo dosaženo v rocích 2008, 2010 a 2016 kdy doplatky pojistného převyšovaly částku 600 Kč na jednu kontrolu.



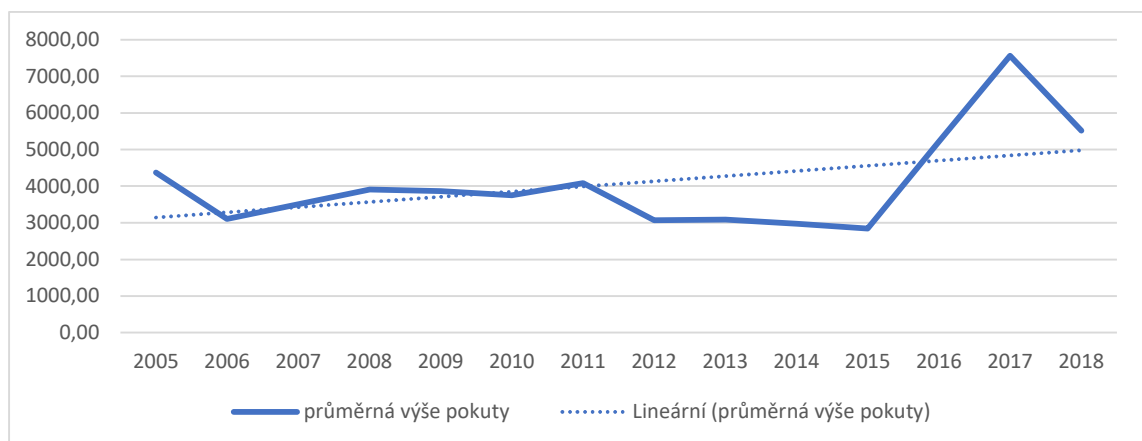
Graf 10 Stanovené dlužné pojistné, penále a pokuty v tis. Kč zdroj dat: ČSSZ graf: vlastní zpracování

U dlužného pojistného, je trend klesající. U penále bylo dosaženo největší efektivity v roce 2016, kdy byla průměrná výše pokuty přes 223 Kč. Trend je u penále mírně rostoucí, což může způsobit to, že je penále vyměřeno společnosti, která je tzv. mrtvá schránka, a tedy penále rostou bez možnosti je vybrat.



Graf 11 Efektivnost provedených kontrol zdroj dat: ČSSZ graf: vlastní zpracování

Průměrná výše pokut pak byla největší v roce 2017, kdy dosahovala 7562 Kč. Z grafů vyplývá, že se výše pokuty zvyšuje, neboť celkový počet udělených pokut klesá.



Graf 12 Průměrná výše pokut zdroj dat: ČSSZ graf: vlastní zpracování

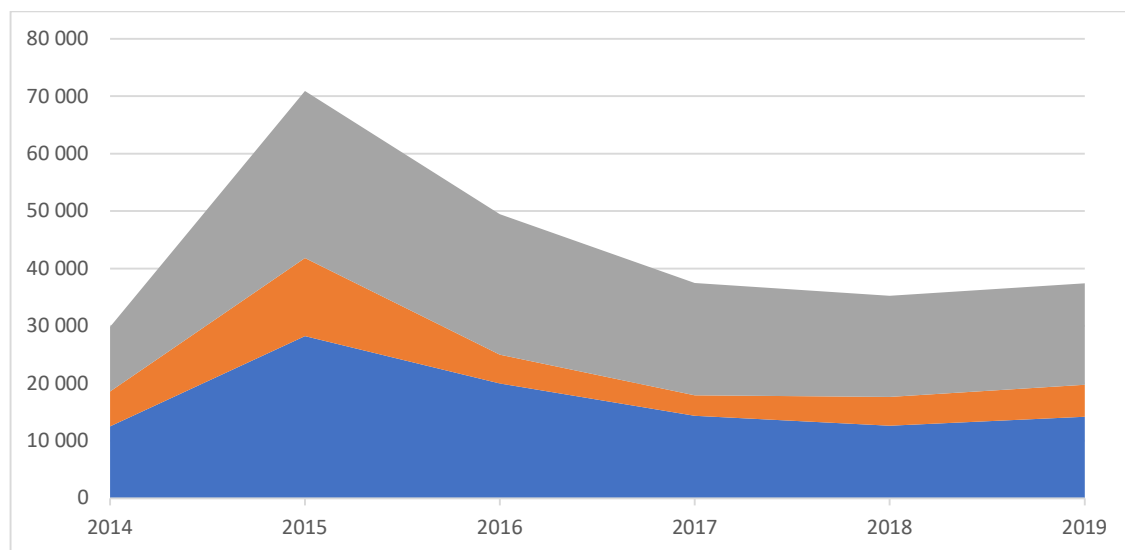
Data nabízejí zajímavý pohled na činnosti ČSSZ a jejich efektivitu, popřípadě vliv různých úprav zákonů, avšak pro odhad zneužití dávek lze data použít jen velice okrajově. Zajímavé by bylo porovnání těchto dat s reálnými úhradami těchto pokut, tedy kolik z toho, co bylo dáno, bylo také vybráno.

4.5 Úspory na dávkách z provedených sociálních šetření

Od roku 2014, odkdy začal úřad práce přitvrzovat na kontrolách, do konce roku 2019 provedli zaměstnanci úřadu práce již 943 268 sociálních šetření. Za tu dobu vykázali úsporu ve výši 260 353 689 Kč. Sociální šetření se provádí právě před schválení žádosti o dávku. Nutno ale dodat, že se v tomto případě nejedná o částky, které byly vyplaceny, ale o částky žádostí,

kterým nebylo vyhověno právě proto, že nesplňovaly podmínky přiznání dávky. Tedy pokud by žadatel chtěl nějakou dávku zneužít, a pro tyto účely si například zfalšoval doklady nebo potvrzení o příjmech a podařilo se mu to, tak se v této statistice neobjeví. Zároveň to ale neznamená, to, že by se v těchto datech nemohl vyskytnout i žadatelé, kteří o dávku neoprávněně požádali, ale například potvrzení se jim podařilo zfalšovat špatně, nebo nesplňovali jiné podmínky pro získání dávky, a tedy to se projevilo až po provedeném šetření. I tak se ale jedná úsporu, neboť v případě, že by se šetření neprovádělo, dávku by tito žadatelé získali, ačkoliv by na ni dle zákona nárok neměli.

Úspory z jednotlivých let je možné vidět na grafu 13. Z něj je patrné, že k největším úsporám došlo na začátku kontrol, kdy byli odhaleni největší hříšníci (tj. v roce 2015, v roce 2014 jsou výsledky podstatně menší hlavně z důvodu menšího počtu zaměstnanců ÚP). K největším potenciálním únikům tak dle ÚP mohlo dojít právě u příspěvku na živobytí a mimořádné okamžité pomoci. Ty za sledované roky převýšily částku 221 mil. Kč.



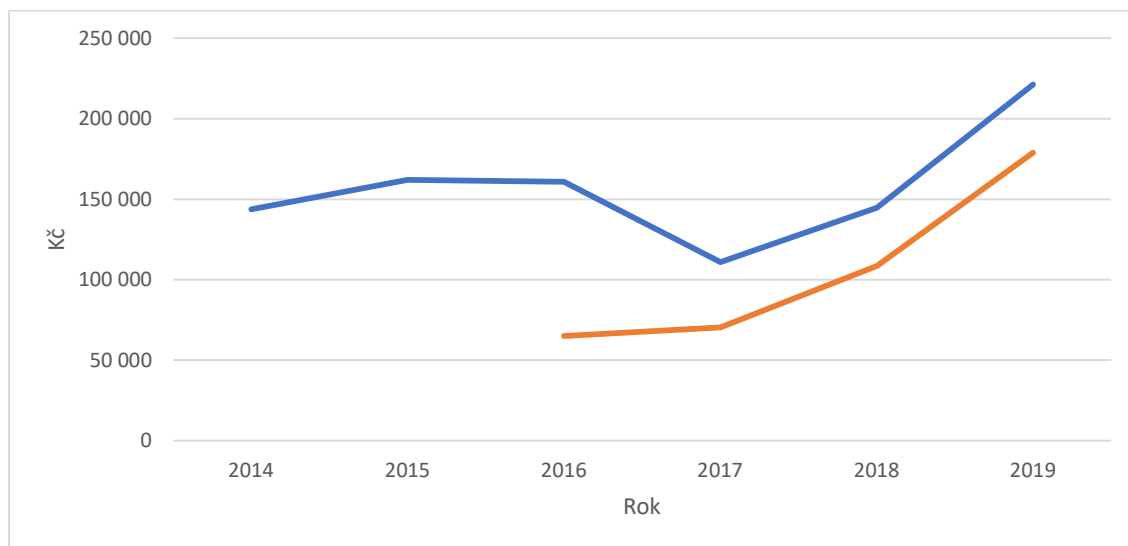
Graf 13 Úspory na základě provedených kontrol v tis. Kč, zdroj: ÚP, vlastní zpracování

dávka	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
příspěvek na živobytí	12 518	28 243	19 989	14 340	12 590	14 157	101 837
doplatek na bydlení	6 057	13 586	4 988	3 562	5 034	5 596	38 824
mim. okamž. pomoc	11 253	29 065	24 473	19 594	17 618	17 689	119 693
celkem	29 828	70 893	49 450	37 497	35 242	37 443	260 354

Tabulka 3 Úspory na základě kontrol v tis. Kč zdroj: ÚP, vlastní zpracování

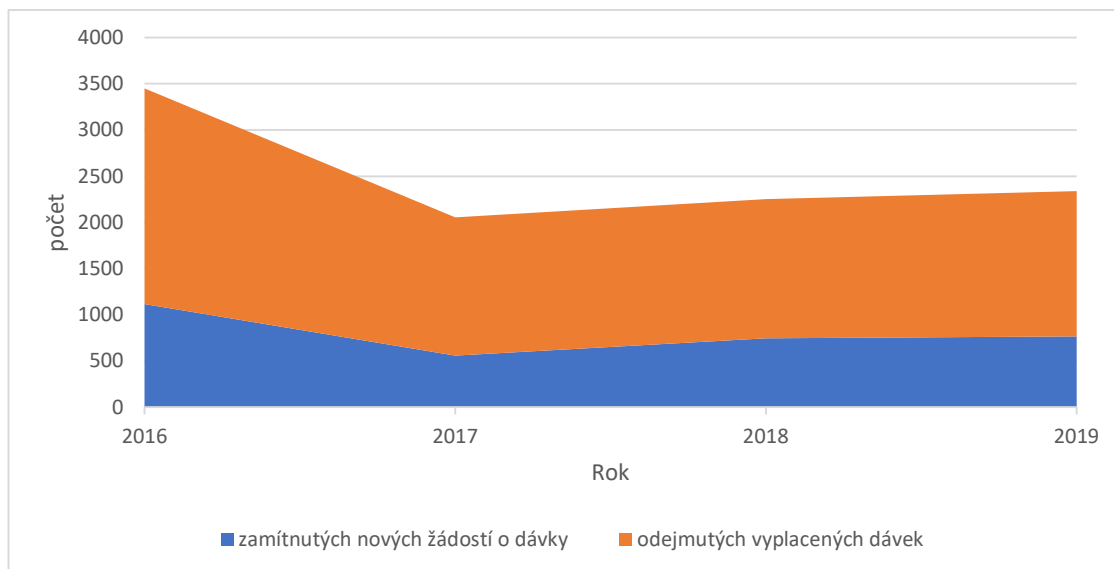
V případě šetření je také patrný nárůst zejména v roce 2019, kdy počet šetření vzrostl o 52 % na 221 165 z toho bylo 42 245 sociálních šetření a 221 162 šetření na místě. Z grafu lze

také vyčíst, že se úřad práce začíná více zaměřovat na šetření na místě oproti klasickému sociálnímu šetření.

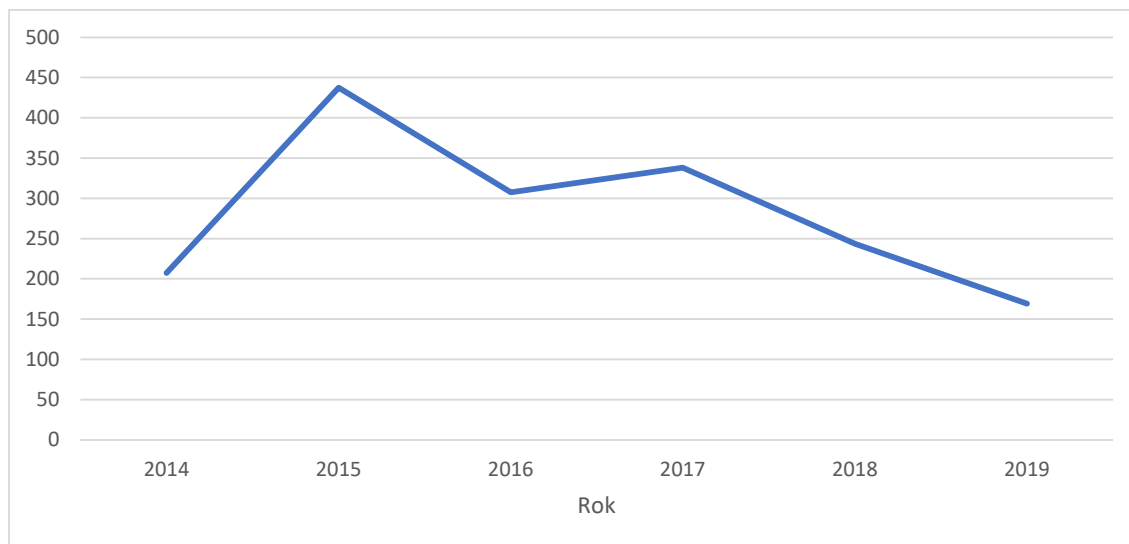


Graf 14 Celkový počet šetření, zdroj ÚP, vlastní zpracování

Na základě těchto šetření poté dochází k zamítnutí žádostí, nebo odejmutí již vyplacených dávek. Od roku 2016 bylo zamítnuto celkem 3185 nových žádostí a odejmuto 6913 již vyplacených dávek. Tyto údaje lze vidět na grafu 15. Bohužel ÚP neuvádí tyto údaje pro předchozí roky a ani neuvádí konkrétní částky, které se díky zamítnutí a odejmutí podařilo uspořít.



Graf 15 Celkový počet zamítnutých a odejmutých dávek, zdroj: ÚP, vlastní zpracování

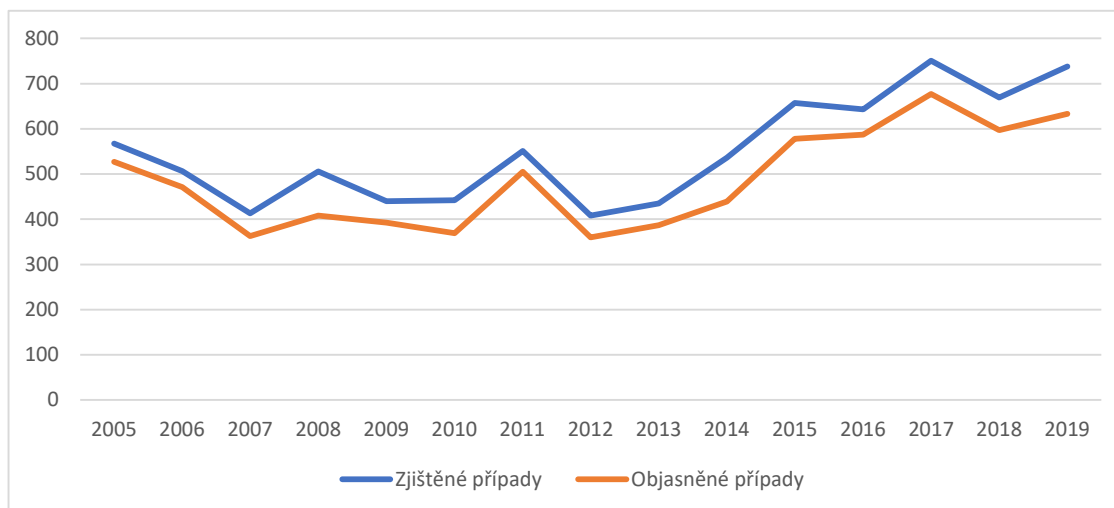


Graf 16 Roční úspora na jedno šetření, zdroj ÚP, vlastní zpracování

V případě výpočtu úspory na jedno šetření získáme graf 16. I z něj patrné, že ÚP zpočátku zaměřil na šetření, kde se dá uspořit nejvíce peněz. Neboť od roku 2015 se úspora z jednoho šetření snižuje. V roce 2019 dosáhla 169,3 Kč. Ve svém maximu v roce 2015 dosahovala 438 Kč.

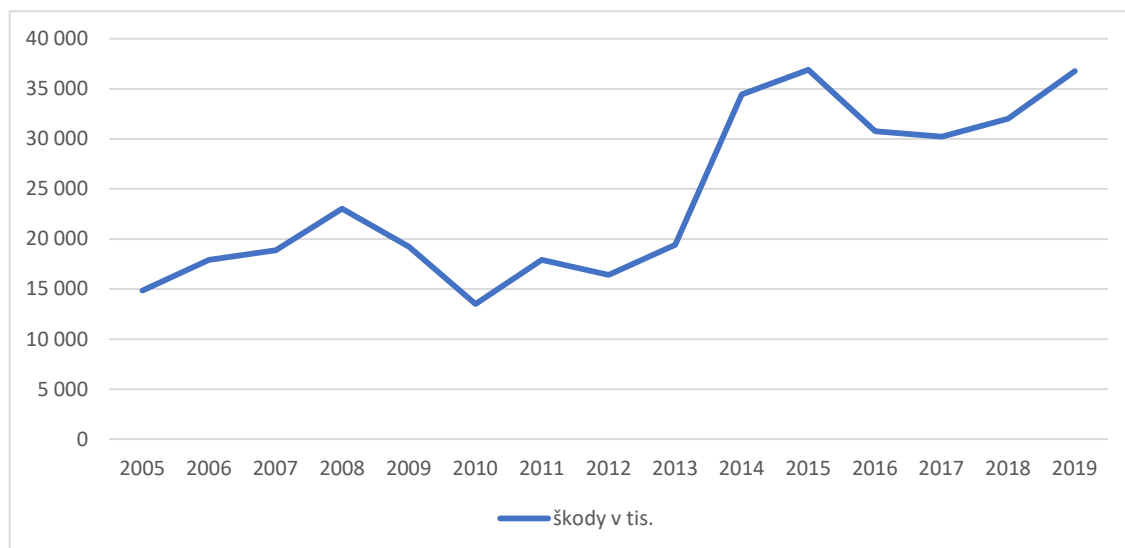
4.6 Případy řešené PČR

K policii už se dostávají především závažnější podezření, kde se předpokládá, že již jde o trestný čin. Dále pak policie stanovuje škodu, která by mohla být způsobena. Kromě toho dovede označit recidivisty, kteří mají s touto trestnou činností již velké zkušenosti. Od roku



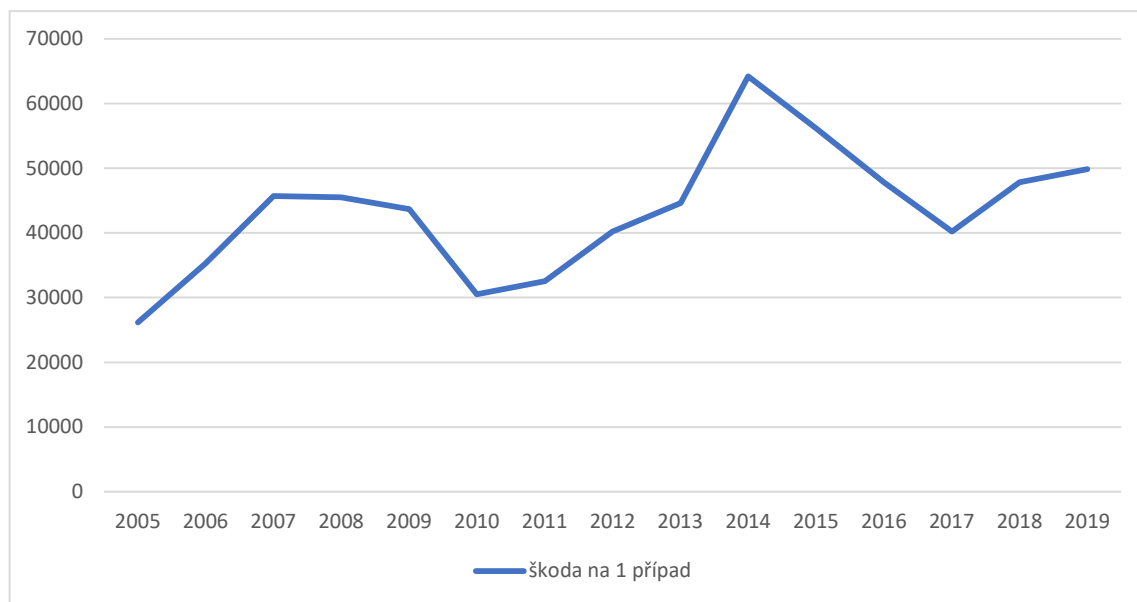
Graf 17 Počet zjištěných a objasněných případů zdroj: PČR graf: vlastní zpracování

2014 je patrný významný nárůst případů toho typu a zdá se, že trend zatím neustává, díky polici ale s tímto růstem přibývá i případů objasněných.



Graf 18 Potenciální škoda v tis. Kč zdroj: PČR graf: vlastní zpracování

Obdobný graf pak obdržíme, budeme-li chtít vyčíslit škodu na 1 případ. I tam je patrné, že je trend zneužívání dávek rostoucí a nejvíce rostl v právě v roce 2014. Tehdy byl odhad škody na jednu dávku 64 207 Kč. Naopak nejnižší byl v roce 2005 a to 26 153 Kč.



Graf 19 Odhad škody na 1 případ data: PČR graf: vlastní zpracování

Statistiky PČR nabízejí náhled na tuto problematiku ještě z jedné strany, a to z té, kdo jim podnět k prošetření podá a z té, z jakého kraje podnět přišel. Dle toho lze následně odhadnout to, jak je problém zneužití v různých krajích aktuální.

zdroj podnětu	2016	2017	2018	2019	Celkem
jiné orgány státní správy	362	416	136	68	982
úřady práce	0	0	289	459	748
Operativní orgán HK	72	110	111	109	402
Organizace a jiné právnické osoby	85	94	45	33	257
oznámení občany	31	38	26	30	125
jiný podnět	22	20	16	3	61
kontrolní orgány	20	24	4	1	49
finanční orgány	25	17	5	1	48
Operativní orgán OK	4	8	14	20	46
pořádková služba	5	9	7	2	23
SCP (orgán skupiny řízení šetření TČ)	11	7	1	3	22
státní zastupitelství	1	4	8	0	13
soudy	1	1	1	8	11
oddělení dokumentace OCP KŘP	2	3	1	0	6
inspekce (GIBS)	0	0	2	0	2
lékař, zdravotní zařízení	0	0	2	0	2
odbor cizinecké policie	1	0	0	0	1
vojenská policie	1	0	0	0	1
operativní orgán NCOZ	0	0	1	0	1
FAÚ	0	0	0	1	1
celkem	643	751	669	738	2801

Tabulka 4 Zdroj skutkového podnětu dle organizace data: PČR tabulka: vlastní zpracování

Z tabulky je patrné, že nejvíce podnětů přichází právě z úřadu práce a ČSSZ (jedná se o zdroj: jiné orgány státní správy, kde sice není pouze ČSSZ, ale podílí se na něm nejvíce) a to celých 60 %. Od roku 2018 je již tento zdroj rozdělen na oba úřady zvlášť, kde je vidět, že úřad práce je v tomto ohledu aktivnější a předává téměř šestkrát více podnětů. Překvapivý je počet podnětů od právnických osob, kdy jde o zaměstnavatele, kteří vědí o tom, že jejich zaměstnanec si místo stonání prodlužuje dovolenou a tuto skutečnost oznámí policii. Mezi další významné zdroje podnětů patří operativní orgán hospodářské kriminality. Odbor hospodářské kriminality má tak velké hodnoty především protože je specializován na kriminalitu s velkým dopadem na sociální a ekonomickou situaci státu.

Dle krajů vypadá tabulka následovně:

Kraj	2016	2017	2018	2019	Celkem	% z celkem
Ústecký	255	299	270	302	1126	40,20 %
Moravskoslezský	84	74	64	62	284	10,14 %
Jihočeský	75	76	54	77	282	10,07 %
Královehradecký	38	83	55	63	239	8,53 %
Olomoucký	49	64	55	36	204	7,28 %
Středočeský	34	38	43	46	161	5,75 %
Jihomoravský	40	38	23	16	117	4,18 %
Zlínský	20	25	25	21	91	3,25 %
Pardubický	17	21	25	24	87	3,11 %
Liberecký	13	18	12	24	67	2,39 %
Plzeňský	8	12	20	13	53	1,89 %
Hl. m. Praha	6	1	13	24	44	1,57 %
Karlovarský	4	1	9	24	38	1,36 %
Vysočina	0	1	1	6	8	0,29 %
celkem	643	751	669	738	2801	100 %

Tabulka 5 Zdroj skutkového podnětu dle kraje data: PCR tabulka: vlastní zpracování

Z ní je patrné, že drtivá většina podnětu přichází z Ústeckého kraje, který si drží výrazný náskok, a to s téměř 4násobně většími hodnotami, nežli mají další kraje v pořadí. Na dalších místech jsou Moravskoslezský kraj s 284 podněty a na třetím místě Jihočeský kraj s 282 podněty. Překvapivé je, že se počet neodvíjí od počtu obyvatel ve městech (tedy že města s více obyvateli mají více podnětů zneužití). A tedy např. že hl. m. Prahu najdeme až na 12. místě s 44 podněty. U všech je ale patrný rostoucí trend. Z těchto dat sice není možné vyvodit přesnou frekvenci zneužívání konkrétních dávek, ale poukazují na to, ve kterých krajích jejich největší zneužití lze očekávat. Otázkou však zůstává, zdali čísla v Praze vypadají tak dobře kvůli tomu, že se zde podvody nevyskytují, jsou vyřešeny již v počátku, nebo prostě nikdo případy nenahlašuje na policii, popřípadě si je PSSZ schopna delikty vyřešit sama.

V případě že, se použije průměrná škoda, která byla odhadnutá z předchozích dat za každý rok a rozdělili ji dle toho, kolik případu zneužití bylo v minulých letech zjištěno bude výsledná tabulka vypadat takto. Tedy jedná se zde o velice hrubý odhad, ale zatím je to nejbližší stanovení hodnoty a četnosti zneužití.

Kraj	2016	2017	2018	2019	Celkem
Ústecký	12202	12023	12916	15042	52183
Moravskoslezský	4019	2976	3062	3088	13145
Jihočeský	3589	3056	2583	3835	13063
Královeshradecský	1818	3337	2631	3138	10925
Olomoucký	2345	2573	2631	1793	9342
Středočeský	1627	1528	2057	2291	7503
Jihomoravský	1914	1528	1100	797	5339
Zlínský	957	1005	1196	1046	4204
Pardubický	813	844	1196	1195	4049
Liberecký	622	724	574	1195	3115
Plzeňský	383	483	957	648	2470
Hl. m. Praha	287	40	622	1195	2145
Karlovarský	191	40	431	1195	1858
Vysočina	0	40	48	299	387
celkem	30767	30198	32003	36759	129727

Tabulka 6 Hrubý odhad škod v tis. Kč dle krajů data: PČR tabulka: vlastní zpracování

Pokud se tyto škody přepočítají na obyvatele, tedy kolik škody by způsobil každý obyvatel kraje za rok, lze pozorovat dílčí změny. Tou první je, že škody na obyvatele u Ústeckého kraje za rok jsou již jen třikrát větší, nežli jsou u dalších krajů. Trochu to zamíchá pořadím jednotlivých krajů. Karlovarský kraj, který byl mezi kraji s nejnižšími průměrnými škodami, se tímto dostal mezi kraje s průměrnými škodami na obyvatele. Naopak Středočeský a Jihomoravský si výrazně polepšili. Po přepočítání se naopak nezměnilo pořadí Vysočiny a Ústeckého kraje, které si drží okrajové části tabulky.

Kraj	2016	2017	2018	2019	Průměr	Změna pořadí
Ústecký	14,87	14,64	15,72	18,28	15,88	0
Jihočeský	5,59	4,77	4,04	6,01	5,10	1
Královeshradecský	3,30	6,06	4,78	5,69	4,96	1
Olomoucký	3,71	4,06	4,15	2,83	3,69	1
Moravskoslezský	3,34	2,47	2,53	2,55	2,72	-3
Pardubický	1,56	1,63	2,31	2,32	1,96	3
Zlínský	1,64	1,72	2,05	1,79	1,80	1
Liberecký	1,41	1,64	1,30	2,72	1,77	2
Karlovarský	0,65	0,14	1,45	4,01	1,56	4

Středočeský	1,19	1,13	1,54	1,73	1,40	-4
Jihomoravský	1,61	1,29	0,93	0,68	1,13	-4
Plzeňský	0,65	0,83	1,65	1,12	1,07	-1
Hl.m. Praha	0,22	0,03	0,49	0,94	0,42	-1
Vysočina	0,00	0,08	0,09	0,59	0,19	0
celkem	39,74	40,50	43,04	51,25	43,63	0

Tabulka 7 Hrubý odhad škod způsobených v jednotlivých krajích v Kč na obyvatele na rok data: PČR, ÚP tabulka: vlastní zpracování

Zajímavým pohledem může být také počet podniků na obyvatele. Obyvatel je ale tolik, že by počet na jednoho obyvatele nedosahoval celého čísla, proto jsou uvedeny počty podniků na 100000 obyvatel. Takto zpracovaná data nepatrně zamíchají pořadím krajů, a to opět hlavně Královehradeckým a Jihočeským. Královehradecký si pohorší a umístí se na druhém místě s 11 podniků na obyvatele. Kdežto Jihočeský si polepší a počet podniků u něj dosahuje již jen průměrně 6 podniků. Ústeckému kraji se ale ani tak žádná kraj nemůže rovnat a své prvenství si drží ve všech tabulkách.

Kraj	2016	2017	2018	2019	Průměr	% z celkem
Ústecký	31	36	33	37	34	36
Královehradecký	12	12	8	12	11	12
Olomoucký	7	15	10	11	11	12
Moravskoslezský	8	10	9	6	8	9
Jihočeský	7	6	5	5	6	6
Karlovarský	3	4	5	5	4	4
Liberecký	3	4	4	4	4	4
Středočeský	3	4	3	5	4	4
Hl.m. Praha	1	0	3	8	3	3
Pardubický	2	3	3	3	3	3
Zlínský	3	3	2	1	2	3
Jihomoravský	1	2	3	2	2	2
Plzeňský	0	0	1	2	1	1
Vysočina	0	0	0	1	0	0
celkem	83,04	100,71	89,98	102,89	94,16	100

Tabulka 8 Počet podniků na 100 tis. obyvatel dle kraje data: PČR, ÚP tabulka: vlastní výpočty

4.7 Složení rozsudků soudů případů sociálních dávek

Jako poměrně dobrý příklad toho, jaké dávky budou ve zneužívání nejfrekventovanější, by mohlo posloužit právě množství případů, které se dostalo až k soudům. K tomuto se dá použít portál judikáty.info, kde lze pomocí zadání klíčových slov, zjistit, kolik rozsudků se dostalo, k jakému soudu. Web zobrazuje hlavně pět soudů, mezi nimiž jsou jak Vrchní a krajské soudy, tak i ty, vzdálenější jako je Soudní dvůr Evropské unie.

Je však nutné dodat, že ne všech 100 % případů, které se řeší u soudu, jdou vyloženě zneužívání dávky. Často se stává, že se objevují i případy, kdy je dávka špatně vyměřena úřadem, nebo špatně vyplacena, popřípadě se strany přou o to, zdali byly pro dávku řádně splněny všechny podmínky atd. Je také překvapivé, že je nahlížení do těchto rozsudků zpoplatněno, i když jsou všechny údaje (někdy i částky) anonymizovány. Pokud by zpoplatněny nebyly, jednalo by se dozajisté o cenný zdroj informací, o výši a závažnosti rozsudků. Obdobné vyhledávání umožňuje i přímo MS, je zde však každý soud zvlášť a nelze zobrazit celkový počet výsledků, tedy je nutné je manuálně sečíst. Kromě toho zde nenajdeme dávku nemocenského a ani ošetřovného (resp. jsou zde zastoupeny v jednotkách případu). Znamená, že si jej ČSSZ do jisté míry pokrývá vlastními kontrolami a prohřešky jsou jasně nárokovatelné a většinou i tak malé, že by se jimi soudy a ani PČR nezabývali. V případě nemocenského se jedná dokonce o jeden z nejvíce údajů sledovaných ČSSZ. Potřebný údaj o sporech ohledně nemocenské tedy bude odhadnut přímo z ČSSZ a nikoliv s MV, jak byly odhadnuty ostatní dávky. Další dávkou, která se na MV nenalézá je dávka ošetřovného, u které ale o odvolání v případě nesouhlasu s rozhodnutím rozhoduje opět ČSSZ a tedy se jedná opět o poměrně jednoduše nárokovatelné částky v případě prohřešku.

Vyhledáme-li všechny sledované dávky, získáme následující tabulku s rozsudky:

Počet rozsudků u soudu							
Jméno dávky	NSSČR	NSČR	ÚSČR	VaKSČR	SdEU	Celkem	% z celkem
Invalidní důchod	2724	797	440	2173	71	6205	44
Starobní důchod	1476	230	318	759	184	2967	21
Příspěvek na bydlení	401	161	100	199	10	871	6
Příspěvek na živobytí	470	68	64	230	9	841	6
Podpora v nezaměstnanosti	286	199	126	158	26	795	6
Doplatek na bydlení	295	34	26	165	0	520	4
Příspěvek na péči	296	67	62	0	5	430	3
Vdovský důchod	135	30	32	73	8	278	2
Rodičovský příspěvek	68	47	63	63	3	244	2
Sírotčí důchod	127	21	16	0	7	171	1
Příspěvek na zvláštní pomůcku	90	26	18	22	0	156	1
Přídavek na dítě	55	2	3	96	0	156	1
Mimořádná okamžitá pomoc	41	4	2	26	6	79	1
Vdovecký důchod	15	3	5	35	0	58	0
Pohřebné	10	6	5	2	24	47	0
Peněžité pomoc v mateřství	20	12	7	5	0	44	0
Porodné	6	0	0	32	0	38	0
Přísp. na úhradu potřeb dítěte	11	11	3	0	2	27	0
Odměna pěstouna	11	6	5	5	0	27	0
Příspěvek při převzetí dítěte	5	7	5	2	0	19	0
Příspěvek na zakoupení os. aut.	2	1	1	0	0	4	0
Příspěvek na ukonč. pěst. péče	0	0	0	0	0	0	0
Vyrovňovací přísp. v těh. a mat.	0	0	0	0	0	0	0
Příspěvek na mobilitu	0	0	0	0	0	0	0
Otcovská poporodní péče	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	6544	1732	1301	4045	355	13977	100

Tabulka 9 Struktura rozsudků soudů ČR zdroj: judikaty.info, MS tabulka: vlastní

Premiantem v řešených rozsudcích je dávka invalidního důchodu, ta se na rozsudcích podílí až 44 %. Jak bylo ale uváděno výše i tady se nejedná o zneužívání dávek. Největším problémem, který tato dávka způsobuje je především to, že je k získání dávky nutné posoudit stav žadatele o dávku. To také způsobuje, největší sváry u soudů, tedy to, zdali ČSSZ (respektive posudkový lékař) vyhodnotila posudek správně. Tady tedy jde především o posudek, který je brán jako jeden (často jako hlavní) podklad posouzení žádosti. V některých případech ale lékař rozhodne, že k poklesu pracovní schopnosti nedošlo ačkoli to tak žadatel cítí. Tehdy se právě žadatel odvolává k soudu, nebo přímo ČSSZ žaluje. Kolik z těchto

rozhodnutí se týká zneužití dávky a kolik právě čistě výše uvedených sporů, zatím nikdo nezjišťoval, a tedy není možné tyto případy odlišit.

Dalším v pořadí je starobní důchod, ten je co do počtu vyplacených dávek největší, tady zaujímá druhé místo. Ani zde se však nedá hovořit o tom, že by všechny případy souvisely se zneužíváním. Mnoho případů je zde hlavně o stanovení správné výše důchodu, tedy doložení odpracovaných let a dokumentů, které je pro tyto účely nutné doložit.

Není překvapením, že další v pořadí je dávka související s bydlením, příspěvek na bydlení si zabírá 6 % z celkového počtu případů, ke kterým soud vydal rozhodnutí. Následuje jej příspěvek na živobytí rovněž s 6 %. Se stejnou hodnotou lze v tabulce najít i Podporu v nezaměstnanosti. U těchto dávek je tedy možné očekávat nejvyšší šance na jejich zneužívání, protože jsou častým důvodem k soudním sporům. A i v případě, že se uvažuje, že k jejich zneužívání nedochází a soudní spory jsou vedeny čistě kvůli úředním pochybením, měli by se správci výše zmiňovaných dávek soustředit na to, aby vyplácení/přiznávání těchto dávek nezpůsobovalo soudní rozepře, neboť tím zatěžuje soudní aparát a nepřímo tak zvyšuje náklady na jednotlivé dávky.

Dále je důležité zmínit, že v této tabulce nenajdeme dávku nemocenskou a ošetřovné. V prvním případě, to není tak zásadní problém, neboť ČSSZ dávku nemocenského poměrně dobře sleduje ale většinou jsou případy zneužití malé anebo je těžké je dokázat a takové nedoplatky si řeší sama. Použijeme-li data, která vykazuje ČSSZ, lze výskyt případů zneužití nemocenské dávky odhadnout na 9847 případů za období 2013-2019. Dávka by se tak dostala na první místo v četnosti zneužití, nedá se ale říct, že by se jednalo nejvyšší peněžní částce zneužití, protože její vyplácení je poměrně krátké a vyplácené částky poměrně nízké.

Zajímavé je také to, že se k soudu nedostávají dávky pěstounské péče, kdy za celé období, za které je evidence vedena nedošlo s výjimkou příspěvku na úhradu potřeb dítěte a příspěvku

při převzetí dítěte k žádnému zneužití. Vypovídat to může jednak o tom, že jsou dávky velice dobře nastavené, nebo také o tom, že jsou jejich uživatelé poctiví, a dávky nezneužívají.

Nejvíce dávek řeší Nejvyšší správní soud a to až 46 % případů, hned za ním následují Vrchní a Krajské soudy s 28 % případů. Poměrně stejně jsou na tom Nejvyšší soud a Ústavní soud s 12 % a 9 %. Nejméně případů se dostalo před Soudní dvůr, to bylo pouze 2,8 %.

5 Výsledky a diskuse

V první řadě je třeba konstatovat nedostatek dat, které by vedly ke spolehlivému vyčíslení zneužívání jednotlivých dávek. Tedy chybí zde úplně základní prvky zaznamenávání jak jednotlivých dávek, tak i dalších atributů potřebných k vyčíslení potenciálních škod, popř. provádění odhadů. Kromě toho, se některá data ohledně výdajů na dávky různí a získat tak data, která by byla ověřitelná napříč institucemi je taktéž velice obtížné.

5.1 Zhodnocení výsledků

Distributor hlavních dávek, tedy ČSSZ řeší především dávku nemocenského pojištění, kde pravidelně sleduje některé ukazatele. Mezi ně patří například DPN ukončené rozhodnutím OSSZ/ČSSZ/MSSZ, počet porušení léčebného režimu a, nebo počet udělených postihů. Z těchto dat bylo sice možné určit přibližnou škodu, které se podařilo díky kontrolám ČSSZ předejít. Detailnější informace o tom, jaké konkrétní kroky žadatel provedl, k tomu, aby dávku zneužil, popř. jaká jiná chyba se udála a přispěla tak k ukončení DPN ze strany ČSSZ/OSSZ/MPSZ, chybí. Z dat, která jsou dostupná, se ale dá předpokládat, že se jedná pravděpodobně o nejčastěji zneužívanou dávku. To je z toho důvodu, že ji může čerpat téměř každý člověk, a přitom je velice jednoduché nedodržovat léčebný režim. Navíc může být dávka vyplácena tak krátce, že je vyloučena i kontrola úřadu. Což sice snižuje peněžní výši zneužití, zato však zvyšuje četnost. Z údajů, které sleduje ČSSZ, tak lze dospět k závěru, závěru, že za rok 2019 došlo až ke 2727 případů, kde průměrný výdaj na jeden případ činil 10 687 Kč. Za celý rok se tak odhalováním těchto případů, podařilo ČSSZ uspořit přes 29 mil. Kč. Nutno dodat, že se tyto případy, až na výjimky nedostanou k PČR nebo soudu, a to protože, že zjistí-li ČSSZ porušení tohoto režimu, dávku nevyplatí, a tedy nevznikne žádná škoda. Výjimky tvoří závažná a opakovaná porušení. Jedná se však o poměrně ojedinělé případy.

Se svými 29 mil. Kč, je dávka nemocenského nejen nejčastější potenciálně zneužívanou dávkou, ale také dávkou, u které lze předpokládat nejvyšší celkovou částku zneužití. Jak bylo zmíněno výše, na tuto hodnotu, se dávka dostává právě díky jednoduchosti jejího zneužití a dostupnosti dávky, pro jejich získání postačí být někde zaměstnaný. A tak sice částka zneužití nedosahuje v jednotkových případech nijak velkých hodnot. Když však vezmeme v úvahu to, kolik případů vyplacení existuje, dokáže díky dávka nabrat až tak velký potenciál. V odhadu je tako počítáno pouze s tím, co bylo skutečně odhaleno, což nejsou zdaleka všechny případy porušení léčebného režimu, a tedy zneužití dávky. Jako další v pořadí by mohla být dávka

mimořádné okamžité pomoci, kde sice nejsou známy údaje, reálných podvodů, jsou však známy data toho, kdy nárok na dávku uznán nebyl, a to ať už z důvodu nesplnění podmínek po provedení šetření nebo následných nesrovnalostech. Na třetím místě, je možné umístit dávku příspěvku na živobytí, kde data ukazují, že by bez šetření mohlo za rok 2019 dojít k výplatě 14 milionů Kč.

V případě odhalování zneužívání dávek, je na tom nejlépe ÚP, kterému se jen za rok 2019 podařilo odhalit 459 případů zneužití některé z dávek, což bylo až 62 % z celkového množství předaného PČR za rok 2019. U všech případů se v tomto případě jednalo o zneužití, které převyšovalo 5000 Kč. Celkem se tedy úřadu podařilo odhalit zneužití za téměř 8 milionů Kč. Na druhém místě se umístil operativní orgán HK, kterému se za rok 2019 podařilo odhalit 109 zneužití dávek v hodnotě téměř 5,5 milionů Kč. Na třetím místě je poté ČSSZ s 68 zneužitími v hodnotě 3,3 milionů Kč. Počínání ÚP lze v tomto případě považovat za příkladné, protože nejenže dovedou odhalit mnoho případů, také je dovedou zaznamenat a dále s těmito daty pracovat, vytknout lze snad jen to, že nevede podrobnější data o tom, co tato zneužití způsobilo.

Z dat získaných od PČR bylo určeno, kde k největšímu zneužívání dávek dochází. Jako nejproblematictější se za rok 2019 ukázal Ústecký kraj, se škodami přes 15 milionů, což je přibližně 16 Kč na každého obyvatele kraje. Oproti předchozímu roku je tam patrný nárůst případů až o 16 %. Na dalším příčce se umístil Moravskoslezský kraj, kde byla vyčíslena škoda ve výši přes 3 miliony korun a škoda byla 2,72 koruny na obyvatele. Za zmínku stojí také třetí příčka, kterou obsadil Jihočeský kraj, který měl v roce 2019 škody vyčíslené ve výši téměř 4 miliony korun se škodou 5,1 Kč na obyvatele. V případě, že se vezmou v potaz pouze výsledky v Kč na obyvatele, pořadí by se změnilo pouze pro Moravskoslezský kraj, který by na třetí příčce vystřídal Královehradecký kraj se škodou 4,96 Kč na obyvatele. Průměrná škoda na jeden případ činila v roce 2019 49 809 Kč, což byla třetí nejvyšší hodnota za celou dobu statistiky, vyšší byly pouze v roce 2014 (64 207 Kč) a 2015 (56 152 Kč).

K odhadu toho, jaká by mohla být struktura zneužívaných dávek, bylo zapotřebí získat data o tom, kolik bylo soudních řízení, ohledně jaké dávky. To se částečně povedlo. Jeden z problémů byl v tom, že nebylo možné rozlišit jednotlivé roky vydaných rozhodnutí. Dalším to, že nebylo možné průkazně ověřit to, že se soudní spor vedl právě kvůli zneužití. Proto data vypovídají spíše o tom, která dávka nejvíce zatěžuje soudní systém ČR. V tomto případě, má 44 % podíl (6205 případů) na využívání kapacit dávka invalidního důchodu, což je

pochopitelné, protože zde často dochází ke sporu o tom, zdali má žadatel nárok, či nemá. Všechny případy jistě nebudou spadat do kategorie zneužívání, ale i tak tam nějaké budou, čas od času se některé extrémy dostanou do médií. Další dávkou, která se významně podílí na vytěžování soudů je dávka starobního důchodu, která se na rozhodnutích podílí 21 % v počtu 2967 případů. I zde se jistě nebude ve většině případů jednat o zneužívání, ale dokazování nároku na skutečnou výši důchodu. Jako třetí je pak dávka příspěvku na bydlení, kde by se již mohlo jednat o zneužití ve větším případě, neboť dávka je často předmětem obchodu s chudobou. Tato dávka se na rozhodnutích podílí ve výši 6 % (871 případů), podobně na tom je i příspěvek na bydlení a podpora v nezaměstnanosti, u těchto dávek už lze uvažovat, že větší část případů je spojena se zneužíváním dávky, a to především za pomoci padělaní dokumentů a práce na černo. To, jaká je skutečná výše zneužití, a jaké případy, jsou ostatního charakteru, by si ale žádalo podrobnější analýzu všech případů.

5.2 Doporučení na zlepšení

Největším nedostatkem institucí, které spravují dávky, je především v jejich nedostatečné informovanosti o tom, jak na tom žadatelé skutečně jsou, a tedy mnohdy vycházejí pouze z toho, co jim žadatelé vyplní do formulářů. Dávku tedy přiznají a zpětně spíše náhodně zjistí, že údaje, které žadatel vyplnil nesouhlasí a nárok na dávku tak nemá. Z toho usuzují, že prvním krokem k zamezení zneužívání dávek, by měla být schopnost efektivně pracovat s daty, kterými již vládní instituce disponují a daty, které jsou volně dostupné na internetu, tedy např. na sociálních sítích. Samozřejmostí, by tedy mělo být ověření všech dat nejdříve přes propojení všech databází, jak těch, ve kterých jsou vedeni pouze příjemci dávek, (tedy zdali těch dávek nemají více v rámci dalších institucí), tak těch ostatních, kde by potřebné údaje mohly být, např. registr vozidel.

Další informací, kterou již instituce mají, jsou ty, které zjistí, když nějaké zneužití dávky odhalí. Aktuálně si to sice poznamenají ale jen výjimečně pro ostatní kolegy, popř. ostatní instituce. V některých případech to dokonce ani nezaznamenávají, protože jim to žádný zákon nenařizuje. Nejlepší by tedy bylo uzákonit cílené sledování těchto případů, a na základě toho poté vytvořit odhady, které by vedly k dalším krokům.

Důkladné proškolení personálu je další důležitý krok. Vzhledem k tomu, že se jedná o komunikaci člověka a člověka, je možný vznik chyb na obou stranách. Tedy je třeba

zaměstnance, kteří komunikují s žadateli a zpracovávají žádosti, pečlivě proškolit. A to ve dvou směrech, jednak tím, aby disponovali znalostmi ohledně odhalování zneužívání v dávkovém systému a jednak práci se systémy samotnými. Budou moci efektivněji odhalovat zneužívání a zároveň rychleji vyřizovat nové žádosti.

Další kroky, které jsou závislé právě na těchto zjištěních, jsou personální posily a systémové vyhledávání zneužití, které by umožnilo nejen uspořit náklady na tyto dávky, ale především zjednodušit proces získání dávky pro žadatele, kteří to skutečně potřebují. Popřípadě zvýšit částku vyplácenou v rámci těchto dávek a zvýšit tak jejich efekt. Dále také nejsou nikým zdokumentovány příklady toho, kdy sice existují žadatelé, kteří na dávku mají nárok, ale kvůli malé informovanosti je nenapadne si o ni jít zažádat.

Pokud by byly všechny výše uvedené kroky splněny, mohou být uvolněny další finance například na to, aby byla zavedena jistá prevence. Všem je jistě jasné, co pojem zneužívání dávky znamená, ale už si například neuvědomují následky toho, že tuto dávku zneužijí a necítí tak morální zodpovědnost za škody, které svým jednáním způsobují. V případě, že by toto věděli, mohlo by tak být jejich svědomí tím správným impulsem pro to, aby dávku nezneužívali nebo zneužívání ukončili. Takový vliv by zajisté bylo možné pozorovat například i u dětí, které mohou mít díky takto získaným informacím dosud nepokřivené vnímání spravedlnosti.

Jednoduchým řešením by mohlo být také zjednodušení znění pravidel pro nárok na dávky, tedy tak, aby bylo každému jasné, zdali na ní má či nemá nárok. U některých dávek, obzvláště těch, které jsou navázány na minimální příjem všech členů domácnosti může být pro žadatele těžké si nárok spočítat. Jejich postup bude tedy takový, že zajdou na úřad práce a tam budou dlouze konzultovat svou situaci s pracovníkem, aby nakonec třeba došli k závěru, že na tuto dávku nárok nemají. Práce, kterou ale za tu dobu pracovník vykoná nebude efektivní, a tedy ani peníze využitě na jeho plat nebudou efektivně využity. Navíc bude tento žadatel ve výsledku naštvaný, že dávku nezískal.

6 Závěr

S postupem času je tomuto tématu věnováno stále více prostoru, jednak, protože lidé se zajímají, kam jdou jejich peníze a jednak protože to dnešní technologie umožňuje. Této pozornosti ale ještě není tolik, aby vedla vládní aparáty k tomu se zajímat o efektivitu toku transferů a jejich další dopady. A i když se tyto úniky vyčíslí, je klidně možné, že podvodníkům tyto prohřešky nebudou dokázány, dojde tak nejen ke zneužití dávky, ale i k zatížení soudního systému, což se rovněž projevilo v datech. Ze získaných dat tedy lze vyvodit to, že nejvíce zneužívaná dávka, nemocenská, je sice monitorována a kontrolována, ale není to prováděno s dostatečnou pečlivostí, neboť ČSSZ s těmito získanými daty dále nepracuje. Dále pak to, že rozsudky, které jsou vydávány za zneužití dávek nejsou dostatečně demotivační pro ostatní pachatele této činnosti a rozsudek sám o sobě, nemusí být důvod pro nepřiznání dávky někdy v budoucnu. Nejvíce případů pak dokáže odhalit hlavně úřad práce, kde je patrný i základ systému pro odhalování těchto podvodů. Jsou také schopni rozlišit o jakou dávku se jednalo a vyčíslit přibližnou hodnotu zneužití. Nejvíce jsou dávky zneužívány v Ústeckém kraji, dále pak v Moravskoslezském, kde se více podvádí s příspěvků a doplatky na bydlení. Soudní systém pak nejvíce zatěžují dávky invalidního důchodu, kde často dochází ke sporu o tom, zdali má žadatel na dávku nárok.

Někteří by mohli namítat, že hlídat splnění podmínek na dávku, je někdy nákladnější nežli samotná výše vyplacené dávky, a nemá to smysl. Pravdou však je, že kdyby si takto každý trochu odčerpal, aniž by to skutečně potřeboval, byly by náklady na dávky extrémní a brzy by pohltily celý objem rozpočtu, navíc v případě, že by ostatní lidé viděli, že jim tato trestná činnost prochází bez povšimnutí, začali by se zneužíváním další lidé. Na ty, kteří je potřebují nejvíce, by se pak nedostalo. Důležitá je tedy každá koruna, která je uspořena a putuje člověku, který prožívá nějakou tu tíživou situaci a jakoukoliv pomoc ocení. Důležité také je zabraňovat zneužití dávky preventivně, a nikoliv až po jejím zneužití, protože v případě, že dojde k odhalení potom, tak to sice bude odstrašující případ ale peníze se mnohdy již nepodaří získat zpět.

Dalším důležitým závěrem je to, že i když jsou pravidla nastavena správně, tak lidé, kteří na těchto dávkách parazitují rovněž stále hledají nové způsoby toho, jak nějakou z dávek využít pro svůj prospěch. Proto nestačí pouze nastavit přísnější pravidla, ale je třeba tato pravidla pravidelně aktualizovat, a ke sledování zneužívání se pokusit používat metody, které co

nejméně stíží žádost o dávku, aby na tom ve výsledku nebyli bití ti, kteří naopak dávku potřebují a další byrokracie je pro mnohdy ten hlavní problém, proč si o dávku neřeknou.

7 Seznam zdrojů

BARTOSZ, Jakub. Třináct let hrál retardovaného kvůli dávkám, soud ho poslal do vězení. *Novinky.cz* [online]. Praha: Borgis, 2020, 5.10.2020 [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/trinact-let-hral-kvuli-davkam-retardovaneho-soud-ho-poslal-do-vezeni-40338289>

BERÁNKOVÁ, Mgr. Kateřina. ÚP ČR provedl loni přes 161 700 šetření, úspory dosáhly téměř 50 mil. Kč. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: Úřad práce ČR, 2017, 16.02.2017 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/-/up-cr-provedl-loni-pres-161-700-setreni-uspory-dosahly-temer-50-mil-kc?inheritRedirect=true>

BERÁNKOVÁ, Mgr. Kateřina. ÚP ČR provedl loni více než 111 tis. šetření, úspory přesáhly 37 mil. Kč. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: Úřad práce ČR, 2018, 06.2.2018 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/-/up-cr-provedl-loni-vice-nez-111-tis-setreni-uspory-presahly-37-mil-kc?inheritRedirect=true>

BERÁNKOVÁ, Mgr. Kateřina. ÚP ČR provedl loni více než 144 tis. šetření, úspory přesáhly 35 mil. Kč. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: Úřad práce ČR, 2019, 28.01.2019 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/-/up-cr-provedl-loni-vice-nez-144-tis-setreni-uspory-presahly-35-mil-kc>

BERÁNKOVÁ, Mgr. Kateřina. ÚP ČR provedl loni více než 221 tis. šetření, úspory přesáhly 37 mil. Kč. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: Úřad práce ČR, 2020, 31.1.2020 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/-/up-cr-provedl-loni-vice-nez-221-tis-setreni-uspory-presahly-37-mil-kc>

COHEN, Claudia. Fraude : 1,7 million d'euros d'allocations sociales détournées vers la Roumanie. *Lefigaro.fr: Social* [online]. Paris: Le Figaro, 2018, 22.10.2018 [cit. 2020-10-11]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/social/2018/10/22/20011-20181022ARTFIG00138-un-reseau-detourne-17-million-d-euros-d-allocations-sociales.php>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vybrané údaje o sociálním zabezpečení - 2019. *Czso.cz* [online]. Praha: ČSÚ, 2019 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2019>

ČSSZ. ČSSZ má nové interaktivní tiskopisy. Obsahují kontrolu vyplňovaných údajů. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. Praha: ČSSZ, 2015, 09.07.2015 [cit. 2020-10-11]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/-/cssz-ma-nove-interaktivni-tiskopisy-obsahuji-kontrolu-vyplnovanych-udaju?inheritRedirect=true&redirect=https%3A%2F%2Fwww.cssz.cz%2Fweb%2Fcz%2Fvyhledavani%3Fp_p_id%3Dcom_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet%26p_p_lif

ČSSZ. Popis organizační struktury OSSZ. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. Praha: ČSSZ, 2020, 01.01.2020 [cit. 2020-10-11]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/popis-organizacni-struktury-ossz>

ČSSZ. ZPRÁVA O ČINNOSTI: ČESKÉ SPRÁVY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ ZA ROK 2016-2019. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. Praha: ČSSZ, 2017-2020, 2017-2020 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/zpravy-o-cinnosti>

DEPARTEMENT FOR WORK & PENSIONS. Fraud and Error in the Benefit System 2019 to 2020. *Gov.uk* [online]. London: Department for Work & Pensions, 2020, 29.5.2020 [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/fraud-and-error-in-the-benefit-system-financial-year-2019-to-2020-estimates/fraud-and-error-in-the-benefit-system-2019-to-2020#what-you-need-to-know>

DORRIS, Bruce. *Report to the Nations: 2020 Global Study on Occupational Fraud and Abuse* [online]. 2020. Austin: Association of Certified Fraud Examiners, 2020 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020/>

KACZOR, Pavel. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2015. ISBN 978-80-245-2096-4

KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-738-7346-2

KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení: vybrané kapitoly*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-692-0

KOPECKÝ, Josef. Čunek bral sociální dávky, ukládal si přitom miliony. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2007, 30.10.2007 [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cunek-bral-socialni-davky-ukladal-si-pritom-miliony.A071030_065145_domaci_mad

MINISTERSTVO FINANCÍ. *Státní rozpočet 2019 v kostce: Kapesní příručka Ministerstva financí ČR*. 1. Praha: Ministerstvo financí, 2019. ISBN 978-80-7586-026-2. Dostupné také z: www.mfcr.cz/rozpocet-v-kostce

MPSV. Konec trestání za nemoc, karenční doba bude zrušena. *MPSV.CZ* [online]. Praha: MPSV, 2019 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/konec-trestani-za-nemoc-karenzni-doba-bude-zrusena>

OECD. *Countering Fraud in Social Benefit Programmes Taking Stock of Current Measures and Future Directions: Taking Stock of Current Measures and Future Directions*. 1. Paris: OECD Publishing, 2020. ISBN 978-92-64-82786-8. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1787/71df2657-en>

OECD. *OECD Employment Outlook 2018*. 1. Paris: OECD Publishing, 2018. ISBN 9789264301795. Dostupné také z: https://doi.org/10.1787/empl_outlook-2018-en

OECD. *Society at a Glance 2019*. 1. Paris: OECD Publishing, 2019. ISBN 9789264312852. Dostupné také z: https://doi.org/10.1787/soc_glance-2019-en

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Statistické přehledy kriminality za rok 2005-2019. *Policie.cz* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

SIROVÁTKA, Tomáš. *Česká sociální politika na prahu 21. století*. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. ISBN 80-210-2307-4

STERN. *Flüchtlinge sollen Gelder in Millionenhöhe erschlichen haben* [online]. Hamburg: stern.de, 2017 [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: <https://www.stern.de/politik/deutschland/sozialbetrug--fluechtlinge-sollen-mehrfach-sozialgeld-kassiert-haben---millionenschaden-7262552.html>

VAN STOLK, Christian. The Economic Cost of Social Security Fraud and Error. *Rand.org* [online]. Santa Monica: RAND Corporation, 2014, 2014 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/corporate_pubs/CP806.html

VAN STOLK, Christian. *The economic cost of social security fraud: A question of measurement and definition* [online]. 1. Luxembourg: Association Luxembourgeoise des organismes de sécurité sociale, 2013 [cit. 2021-12-18]. ISSN 2071-2486. Dostupné z: <https://www.aloss.lu/bulletin-luxembourgeois-des-questions-sociales/>

VAN STOLK, Christian a Emil D. TESLIUC. Toolkit on tackling error, fraud and corruption in social protection programs. *Rand.org* [online]. Brusel: RAND Europe, 2010, 2010 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/working_papers/WR746.html